

Strateški načrt STIČIŠČE – KULTURREG

**Delovna verzija –
julij 2012**

**Pripravil:
javni zavod Maribor 2012**

KAZALO

UVOD	5
1. ZGODOVINSKI RAZVOJ KULTURE MESTA MARIBOR IN REGIJE	7
1.1 VPLIV NA DANAŠNJE MIKRO- IN MAKROEKONOMSKO OKOLJE	11
2. STRATEGIJE, VIZIJE IN CILJI MESTA Z VPLIVI NA KULTURNI KAPITAL	13
2.1 VLOGA ZAVODA	13
2.2 VIZIJA IN CILJI »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE« ³	13
2.3 USPEH DOSEGANJA ZASTAVLJENIH CILJEV »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE« ⁴	14
2.4 UČINKI POSLOVANJA ZAVODA »MARIBOR 2012« NA DRUGA OKOLJA ⁴	15
3. VREDNOST MESTA SKOZI KULTURNI KAPITAL	17
4. PREDSTAVITEV ZAVODA MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE	18
5. DEJAVNOSTI	20
5.1 OSNOVNA DEJAVNOST	20
5.2 TEŽAVE IN TRENUTNO STANJE DEJAVNOSTI ⁶	20
5.3 RAZVOJNE MOŽNOSTI DEJAVNOSTI	21
6. ANALIZA PODOBNIH PRAKS – EPK ^{2, 5-13}	23
6.1 EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE IN NJEN VPLIV	23
6.2 ANALIZA PODOBNIH PRAKS	24
6.2.1 Postpričanja predstavnikov mest EPK	25
6.2.2 Rezultati podobne prakse, dejstva in številke – EPK Linz 2009	26
7. POTENCIAL NADALJNJEGA RAZVOJA PROGRAMOV EPK	29
7.1 KONČNI UČINKI PROJEKTA »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE« ³	29
7.1.1 Odloženi končni učinki	29
7.1.2 Spremljanje in ocenjevanje učinkov izvedenih aktivnosti	29
7.1.3 Spremljanje in ocenjevanje učinkov EPK po zaključku projekta	30
7.2 OHRANITVE PROGRAMOV	32
7.2.1 Skrb za razvoj in promocijo kulture	37
7.2.2 Povezovanje kulture in turizma	37
8. OPIS STORITEV/PRODUKTOV ter IMPLEMENTACIJA in NJIHOV DOPRINOS	39
8.1 JAVNI INTERES RAZVOJA NA PODROČJU KULTURE ¹⁴	39
8.2 ŠTUDENTSKA KULTURA	40
8.3 PODJETNIŠKA KULTURA	41
8.4 KULTURA MREŽENJA	41
8.5 KULTURNI KONZORCIJ	42
8.6 UPRAVLJANJE	43
8.7 FUNDACIJA	43
9. MARKETING	44
9.1 Demografske karakteristike ¹⁵	45

9.2	RAZISKAVA TRŽIŠČA	47
9.2.1	Analiza trendov posameznega produkta	47
9.2.2	Ključne ugotovitve	49
9.2.3	Marketing in komunikacija »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE« ³	49
9.2.4	Strategija izbiranja konkurenčnih prednosti	52
10.	ANALIZA SWOT TER OZKA GRLA S POTENCIALNIMI REŠITVAMI IN NJIHOVIM PREPREČEVANJEM NASTANKA	53
10.1	Notranji dejavniki	53
10.1.1	Prednosti	53
10.1.2	Slabosti	54
10.2	Zunanji dejavniki	55
10.2.1	Priložnosti	55
10.2.2	Nevarnosti	56
11.	LOKACIJA	58
12.	STRATEGIJA RASTI	61
13.	Slovenija in regije: opredelitev teritorija in argumentacija potreb po povezovalni instituciji	63
13.1	Državne in evropske usmeritve	64
13.2	Formaliziranje Vzhodne kohezije (glej sliko PRILOGA 1)	65
13.3	Vsebinska in formalna mreženja	66
13.4	Regionalni razvoj	70
14.	NEPOVRATNA SREDSTVA EU	77
	ZAKLJUČEK	79
	LITERATURA IN VIRI	83

UVOD

Na osnovi izdelane analize potencialov je bilo ugotovljeno, da ima zavod Maribor 2012 (v nadaljevanju: Zavod) dober izhodiščni potencial tudi za nadaljevanje delovanja po zaključku »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«. Z navedenim izhodiščem je bila smiselna izdelava strateškega načrta, ki je podrobneje proučil razvoj izvedbenega potenciala po juliju 2013.

Odlok o ustanovitvi zavoda Maribor 2012 namreč predvideva ukinitve zavoda Maribor 2012 30. 6. 2012 ali pa utemeljuje njegovo nadaljevanje na dokumentih, ki predstavljajo nadaljnje delovanje in dolgoročne učinke.

Stopnjo razvitosti življenja kulture v regiji določa njegov kulturni kapital. Kultura mesta ni več nekaj, kar mesto ločuje na dve skrajnosti – tj. urbana kultura oz. subkultura – temveč pomeni za mesto in njene prebivalce ter okolico, na katero vpliva, veliko več. Kulturni kapital je tisti, ki ga določajo tako etnična pripadnost kot estetsko in predvsem za mesto pomembno trženjsko orodje.

Danes vsak posamezen tako 'odprti' predel mesta – ulice, ceste, trgi, javni prostori (npr. restavracije, transportne postaje – avtobusna, železniška postaja in druge) – kot tudi 'zaprti', ciljni kulturni predel (knjižnice, muzeji, gledališča, neprofitne kulturne dejavnosti itd.) svojstveno doprinese v skupni kulturni okvir svoj delež. Z nadaljevanjem institucije »KULTURREG« omogočamo dvig kreativnosti na različnih ravneh.

Zaradi navedenega je treba načrtno in enotno pristopati k ustreznemu in usklajenemu razvoju kulture v regiji. Pomembno je namreč, da regija s svojim zgledom ustvarja celostni kulturni kapital in s tem predaja svojemu okolju znanje, veščine, izobraževanje, finančne in vse druge svojstvene prednosti, ki jih predmetni kapital lahko ponudi, ustvari in manifestira v okolju.

Cilji in izhodišča Zavoda v regiji so:

- ohraniti posamezne programe Evropske prestolnice kulture (EPK) tudi po njenem zaključku;
- ustvariti ustrezno kulturno-izobraževalno povezavo s študenti, ki študirajo v univerzitetnem mestu, jih 'zadržati' v mestu tako med študijem kot po njem in hkrati preprečiti njihovo fluktuacijo izven mesta v namen kulture (Umetniška akademija; Univerza v Mariboru itd.); izhodišče je pribl. 20.000 rednih študentov – kultura, raziskovalno-ustvarjalne prakse itd.;
- ustvariti ustrezno kulturno-podjetniško povezavo preko ustvarjalne industrije (povezava kulture s podjetniškim okoljem in tudi ustvarjanje družbeno odgovornega okolja v podjetništvu ter ustrezne izobraževalne vsebine, povezave z ustvarjalnimi panogami);
- ustvariti mrežni sistem povezovanja regij (izkoristek obstoječih mrežnih povezav preteklih EPK, tekoče izvedbe »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«, različnih institucij itd.), kjer Zavod deluje kot vmesni povezovalni člen;
- povezati vse funkcije ter združiti programe na področju kulture in turizma (Zavod za turizem, Urad za kulturo itd.) ter s tem ustvariti ustrezno povezavo z lokalno samoupravo (povezovanje različnih funkcij v celotni uporabniški sistem za uporabnika turističnih storitev – npr. vzpostavitev pametne kartice (ista kartica za mestne prevoze, vstopnine za muzeje, gledališča, različne turistične vstopnice, športno-rekreacijske centre itd.);
- postati ključni koordinator kulturnih aktivnosti v regiji;
- upravljati oz. se uskladiti v delovanju z vsemi organizacijskimi akterji na kulturnem področju (Maks, Zavod za turizem, Narodni dom itd.);
- upravljanje z infrastrukturo namenjeno kulturi (Vetrinjski dvor, Maks itd.).

Problematika Zavoda se lahko kaže v delovanju predvsem pri izkazani nezainteresiranosti za zgoraj navedeno s strani nosilnih/odgovornih javnih institucij za področje kulture in turizma.

Za proučevanje smo uporabili obstoječe podatke trga in delujočih institucij, za katere je mogoče najti potrebne informacije in analitične podatke.

1. ZGODOVINSKI RAZVOJ KULTURE MESTA MARIBOR IN REGIJE

Ne glede na to, da je bila reka Drava pomembna prometnica že v rimskih časih, po kateri so od Koroške do Črnega morja po splavih prevažali trgovsko blago in je delno to tudi posledično vplivalo na kulturo bivanja v mestu, se je v resnici začelo mesto kulturno aktivneje razvijati v srednjem veku ter se v tistem času razvilo v ekonomsko močno in po zahodnih civilizacijskih normativih kulturno razvito skupnost.

Po prvi svetovni vojni in nato še intenzivneje po drugi, med socializmom, se je mesto razvijalo bolj kot industrijsko središče, katerega zaton v zadnjih letih je povzročil tako gospodarsko kot predhodno zaradi navedenega razvoja delno kulturno turistično mrtvilo v mestu.

Iz zgodovinskega razvoja mesta je razvidno, da je bilo mesto Maribor primerjalno le krajši čas 'samo' industrijsko obarvano in da ima v resnici njegov zgodovinski duh veliko več kulturnega potenciala kot ga v postsocialističnem času sicer zaznavamo.

Iz navedenega je razviden izreden pomen, da se mesto prebudi iz iluzije zaspanosti in da v celoti razvije svoj polni potencial – tj. močno in pomembno središče v regiji, kulturno in gospodarsko napredno mesto.

'Grajsko-politični' v preteklosti in nato gospodarsko-politični ter kulturno-verski mejniki so tisti, ki oblikujejo kulturo družbe preko svojih prepričanj, norm, morale, etike, navad, jezika, načina oblačenja, doživljanja okolja, razmišljanja, znotraj miselnega okvira oziroma na drugi strani svobodnega ustvarjanja. Najpomembnejši koreninski časovni mejniki kulture mesta Maribor so:

1. mejnik: Konec 12. stoletja se je začela zgodba 'Maribor' kot upravnega središča obsežnega deželsko-sodnega urada z deželskim sodiščem, središča trgovine z lesom, vinom in žitom, obrtnega središča mlinarske in strojarske obrti ter sedeža pražupnije za obsežno območje salzburške nadškofije na levem bregu Drave. Iz trga je nastalo mesto

– kot trg je bil Maribor prvič omenjen okoli leta 1190 kot mesto pa leta 1254; ustrezno temu se je razvijal tudi kulturno.

2. mejniki: Konec 13. stoletja so bili mestni gospodje Habsburžani, ki so vplivali tako na kulturni kot gospodarski razvoj mesta in s takratnimi njihovimi splošno uveljavljenimi listinami dali mestnim pravicam popolnejšo obliko. Hkrati je v tistem času postal tudi duhovnija, kar je pomembno vplivalo na celotni naknadni kulturno-verski razvoj in mu postavil temelje (trenutni najmočnejši vpliv je bila kulturno-verska usmeritev minoritov). Vpliv gotike se je izrazil predvsem preko cerkvene arhitekture mariborske stolnice sv. Janeza Krstnika, ki jo je pred tem oblikovala romantika, kasneje pa še barok in končne dozidave v 19. stoletju – ta prvenstveno kaže na različne vplive posameznih razvojnih obdobj na skupno arhitekturno kulturo mesta. Izredno močno so na kulturo mesta Maribor vplivala romanja (za Slovence je bilo značilno, da so radi romali), preko Maribora je namreč vodila tudi pomembna romarska pot (Rim, Jeruzalem, Santiago de Compostela, Mariazell in Köln – vsakih 7 let: Ljubljana–Beljak/Maribor–Celovec–Beljak/Innsbruck–Augsburg/Salzburg–München–Augsburg/Nürnberg–Köln–Aachen). Številna verska romanja v tuje dežele in nato povratek domov so pomembno spreminjala kulturni okvir mesta skozi celotni srednji vek in predvsem v obdobju pred Jožefinskimi reformami.
3. mejniki: V začetku 14. stoletja so se v Maribor naselili Židje in oblikovali lastno četrt, pri čemer so močno gospodarsko in kulturno vplivali na delovanje in razvoj mesta. To je bila najmočnejša judovska četrt, ki je bila kadar koli oblikovana na ozemlju današnje Slovenije. Ustrezno temu se je v tistem obdobju Maribor trgovsko in v skladu z njihovimi merili pospešeno in uspešno razvijal ter postal pomembno gosposko središče. Med drugim je bil tudi pomembna transportna točka, preko katere se je trgovalo s kameno soljo, železom in vinom.
4. mejniki: Konec 15. stoletja so Žide izgnali in s tem se je tudi mesto gospodarsko oslabilo, kar je zaradi nadaljnjih dogodkov dodatno trajalo nadaljnji 2. stoletji. Kulturno okolje je oblikovalo tudi dejstvo, da je bil Maribor na sami meji Salzburške metropolije z Spodnještajerskim arhidiakonom in Oglejske metropolije s Savinjskim arhidiakonom – nanj sta vplivala oba.
5. mejniki: V sredini 16. stoletja je zaradi turških vpadov mesto postalo strateško pomembno, hkrati pa je bil glavni fokus na obrambi mesta pred nezaželenimi

napadalci. Na razvojne smernice kulture so v tem času vplivali predvsem luteranci. Politično-upravna podoba mesta je ostala kot prej pod oblastjo cesarske dinastije Habsburžanov – ta je tudi najmočnejše, zaradi svoje dolgotrajne prisotnosti, vplivala na mesto, čeprav ga je pretresel in kulturno dokaj globoko v zavesti zaznamoval hrvaško-slovenski kmečki upor leta 1573. Čeprav je bil zatrt, pa se je začela širiti med kmečkim uporom in po njem želja po lastni kulturi, državi, politiki in gospodarstvu ter s tem tudi po lastnem umetniškem ustvarjanju, ki je postal deloma ideološki podtemelj druge Jugoslavije.

6. mejniki: V začetku 17. stoletja je luterance zatrla protireformacija. Rimokatoliška cerkev je v tistem času kulturo in njene norme poskušala širiti predvsem preko pisane besede, pri čemer so se razvijale tudi prve javne šole in ustrezno svojstveno oblikovale takratni kulturni dialog (najmočnejši vpliv so imeli kapucini). Mesto je bilo še vedno stičišče izredno pomembne trgovske poti.
7. mejniki: V začetku 17. stoletja skorajda ni bilo več razvoja trgovine (kot med časom židovske četrti), temveč je postalo bolj obrtno (cehi) kmetijsko podeželsko mesto in je na samo kulturo prvenstveno vplival z razvojem. Temeljno so se razvijale obrti: pristanišče (splavarji na Lentu), svečarstvo, lončarstvo, gostilničarstvo, mesarstvo in pekarstvo.
8. mejniki: V začetku 18. stoletja je nastala cestna povezava z Dunajem, s čemer je Maribor postal pomembno križišče prometa z močnim razvojem trgovine z živili ter mlinarske, usnjarske in pivovarske obrti. V sredini istega stoletja pa je mesto postalo tudi okrožno mesto, dobilo kresijo (Kreisamt) in postalo upravno središče območja med Dravo in Muro, hkrati pa je pod okriljem jezuitov začela delovati tudi gimnazija. Modernizacijske reforme so zajele gospodarstvo, šolstvo in kulturno-versko področje ter konec stoletja dosegle svoj vrhunec. Versko-kulturno okolje so v predmetnem obdobju vplivno oblikovale jezuitske miselne norme.
9. mejniki: Vse do sredine 19. stoletja je meščanstvo, za razliko od prikrita slovenskega kmečkega mnjenja, zagovarjalo kulturno, politično in gospodarsko premoč nemško govorečega naroda nad slovenskim. Konec 19. stoletja je mesto postalo sedež okrajnega glavarstva in sodnega okraja.
10. mejniki: V sredini 19. stoletja je bila zgrajena železniška povezava Dunaj-Trst, ki je imela posledično na mesto takšen vpliv, da je obrt preraščala v industrijo. Mesto Maribor je

pridobilo tudi preostalo potrebno infrastrukturo, ki je do takrat še ni imelo (npr. vodovodno omrežje).

- 11. mejnik:** Ponovni resnejši kulturni preboj se je zgodil ravno tako v sredini 19. stoletja s prihodom škofa Antona Martina Slomška in s prevzemom vodilnega položaja mesta Maribor na slovenskem Štajerskem. Zagovarjati so začeli idejo 'Zedinjene Slovenije'. Istega leta je bil v Mariboru ustanovljen tudi prvi slovenski politični časopis 'Slovenski narod'. Ravno v mariborskem okrožju je bil tudi obisk šol po političnih enotah v predmarčni dobi (leto 1846) najvišji – kar 77 %; drugi najvišji na sedanjem slovenskem je bil v celjskem okrožju s komaj 44 %, kar kaže na visok in močan vpliv cerkvene pristojnosti, saj je osnovno šolstvo z navedenim letom bilo pod njenim upravljanjem. Maribor je imel leta 1914 gimnazijo, realko ter žensko in moško učiteljsko šolo. V tem obdobju je bila narejena tudi etnografska podoba mesta Maribor – kar polovično so bili udeleženi Slovenci in Madžari, kar pomeni, da je imela na razvoj mesta velik vpliv tudi madžarska kultura, ki ima zakrpatške korenine.
- 12. mejnik:** Do začetka 20. stoletja se je zgodil pomembni arhitekturni razvoj tako z infrastrukturnega vidika kot tudi z vidika razvoja kulture v Mariboru (čitalnica, študijska knjižnica, tiskarna, slovenski časopis, filharmonično okolje, gledališče, narodni dom, stavba pošte, hranilnice, frančiškanska cerkev, pokrajinski muzej itd.). Razvoj šolstva se je v sredini stoletja razširil na različne strokovne šole, trgovsko akademijo in visoko bogoslovno šolo. Verska sestava prve Jugoslavije je bila prisotnost rimokatolikov v več kot 75 %, kar je temeljno vplivalo na kulturno-verski razvoj okolja in njegovih temeljev dojemanja, kaj naj bi kultura v svojem osnovnem izhodišču sploh pomenila, ter posledično okolju postavilo etično-moralna merila po normativih rimokatoliške cerkve.
- 13. mejnik:** Prva in nato druga svetovna vojna sta svojstveno vplivali na razvoj kulture – predvsem v socialističnem času do osamosvojitve Slovenije. Pred prvo svetovno vojno so bile predvsem razvite pivovarska in kovinsko predelovalna industrija. Med njo in drugo svetovno vojno so se predvsem razvile lesna, usnjarska in tekstilna industrija. Mesto je postalo na splošno industrijsko središče s termoelektrarno in tudi industrijsko potrebnimi podpornimi storitvami, kot je npr. bančništvo; pri čemer je kmetijstvo izgubilo tradicionalne trge. Po drugi svetovni vojni pa se je začel razvoj social-industrijskega mesta, v katerem je kultura postala drugotnega pomena. V ospredju je bil do osemdesetih let prejšnjega stoletja razvoj gradbeništva in industrije, razvilo se j.

industrijsko središče, kjer je bilo kar med 20.000-40.000 zaposlenimi v industriji (številka od konca druge svetovne vojne do konca preteklega stoletja). Zaradi navedene tendence je mesto postalo iz visoko razvitega gospodarsko kulturnega okolja le še srednje razvito, kljub razvoju kot univerzitetno mesto, kar posledično danes zaznavamo kot gospodarsko-kulturno krizo okolja v mestu Maribor.

- 14. mejnik:** Leto 2012, »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« – zavedamo se, da smo v mestu Maribor pred zgodovinskim korakom, ko vso raznolikost preteklih kulturnih mejnikov združujemo v popoln kulturni kapital in mestu s tem prinašamo tako v družbeno-moralnem smislu kot v kulturno-gospodarskem pomemben razvoj. Maribor s 110.000 prebivalci je že postal univerzitetno, gospodarsko, kulturno, prometno in turistično središče severovzhodne Slovenije, sedaj pa je pomembno to tudi ustrezno sinergijsko izkoristiti zaradi nadaljnjega in dolgoročnega razvoja mesta.
- 15. mejnik:** Obdobje 2012–2013; z usmerjenim povezovanjem partnerskih mest v projektu Evropske prestolnice kulture ustvarimo mrežo institucionalnih, regionalnih in meddržavnih povezav ter s tem pomembno socialno in družbeno omrežje temeljnega pomena za razvoj kulture mesta.

1.1 VPLIV NA DANAŠNJE MIKRO- IN MAKROEKONOMSKO OKOLJE

Zgornji mejniki so le grobi orisi prelomov, ki jih je mesto doživljalo v preteklosti, vendar pa kažejo na bogato in raznoliko kulturno strukturo, na katero so najmočnejše vplivale germanistične in slovansko-balkansko etnične kulture, različne etično družbeno moralne norme, ki so jih prinašale etnične kulture skupaj z različnimi verskimi (judovskimi, luteranskimi in drugimi ter kasneje najmočnejšimi rimokatoliškimi) vplivi.

Vse navedeno od samih začetkov razvoja mesta in regije z generacijskimi prenosi vpliva na celotno kulturno sociološko in gospodarsko okolje kot kombinacija posebne kulture različnih vplivov, tj. več popolnoma si nasprotujočih vplivov, ki prinašajo v samo okolje predvsem edinstveno kulturno pestrost in pa vzporedno moč, da izkoristimo polni potencial kulturnega kapitala.

Mesto Maribor kot središče podravske regije pomembno vpliva na celotno navedeno makroekonomsko področje in hkrati s tem tudi na razvoj kulture območja.

12

2. STRATEGIJE, VIZIJE IN CILJI MESTA Z VPLIVI NA KULTURNI KAPITAL

2.1 VLOGA ZAVODA

Strategija, vizija in cilj mesta neposredno vedno vpliva vzporedno tudi na razvoj in učinkovitost kulturnega kapitala v mestu.

Kulturno in gospodarsko razvita regija vključuje znotraj vseh sinergij tudi področje kulture kot eno izmed svojih prednostnih razvojnih ciljev, saj se zaveda, kako pomembno je področje kakovosti kulturnega življenja in njegovega duhovnega bogastva, ki vpliva na razvoj osebnosti posameznika in družbe.

Zaradi navedenega je pomembno, da regija k navedenemu pristopi celostno, s pomembnim poudarkom na razumevanju, da je kultura v mestu tista, ki v resnici pomaga k uspešni izvedbi strategij, vizij in ciljev mesta, saj je eden najpomembnejših motivatorjev v družbenem okolju.

Zavod bo nadaljeval poslanstvo, vizijo in cilje, ki si jih je temeljno že zastavil z »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«. Primerjalni pregled podobnih praks EPK je pokazal, da so bili realno izmerjeni uspešni rezultati EPK vidni šele po preteku približno treh let po zaključku EPK v posameznem mestu in samo, če je mesto nadaljevalo aktivnosti, ki jih je izvajalo zaradi EPK. Če je aktivnosti opustilo, dobrobitnih posledic EPK po pretečenem času ni bilo – enostavno je učinek zamrl že v roku enega leta po zaključku EPK.

2.2 VIZIJA IN CILJI »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE«³

V okviru projekta EPK stremimo k temu, da bo regija s pospeškom razgibala kulturno ustvarjanje in da bo sam projekt doživel razvojni pospešek na vseh ravneh, njegovi nosilci pa bodo ustvarjalni meščani. Posledica bo, da bosta regija in severovzhodna kohezijska regija uspešnejši, gospodarstvo bolj inovativno in samozavest posameznikov višja. Prepričani smo, da bomo s projektom Evropska prestolnica kulture dosegli, da bo celotna družba ustvarjalnejša, bolj odprta in prodorna.

Vizija predstavlja idealno stanje, h kateremu s projektom težimo in se mu želimo približati. Maribor bo z razgibanjem kulturnega ustvarjanja doživel razvojni pospešek na vseh ravneh,

nosilci tega bodo ustvarjalni meščani. Maribor, njegova partnerska mesta, severovzhodna kohezijska regija, država Slovenija – bodo zato postali uspešnejši, saj bo naše gospodarstvo bolj inovativno in samozavest posameznikov višja. Celotna družba bo ustvarjalnejša, odprta in prodorna.

Delovanje »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« predstavlja način, kako se približati uresničitvi opredeljene vizije z vidika uporabnikov in vseh drugih udeležencev. Namen EPK je spodbujanje kulturnega odnosa do življenja, novih vizij in ustvarjalnosti v prebivalstvu partnerskih mest in v državi, v širjenju medsebojnega poznavanja v Evropi ter v širši promociji evropske kulture na vseh ravneh.

Skupen cilj delovanja zavoda Maribor 2012 je višja kakovost življenja, večje preference potrošnikov do ponudbe kulture, spodbujanje kreativnosti na različnih ravneh, spremenjen odnos do kulture in posledično večji obisk kulturnih dogodkov ter dvig kulturne produkcije/gospodarstva, ki vodi k izboljšanju stanja vseh členov kulturne in ustvarjalne industrije.

2.3 USPEH DOSEGANJA ZASTAVLJENIH CILJEV »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE«⁴

V letu 2011 je potekalo večfazno konceptualiziranje programske sheme zavoda Maribor 2012. V okviru štirih temeljnih programskih sklopov so bile uspešno opravljene začrtane aktivnosti, načrtovane v letu 2011. Osnovni programski sklopi so se tako uveljavili kot temeljni oris programa. Dokončno smo pripravili vrsto aktivnosti ter načrtov za njihovo izpeljavo v letu prestolovanja. Leto 2011 je v tem smislu predstavljalo pomemben mejnik, ki je nakazal realne smernice za načrtovanje in izvedbo aktivnosti programskih sklopov v letu 2012. Programski sklop Urbane brazde je v preteklem letu produkcijo zapeljal skozi novonastala društva in zadruge, ki bodo lahko dejavnost, ki jo izvajajo Urbane brazde, nadaljevali v leto 2013 in naprej. Programska sklopa Ključi mesta in Terminal 12 sta za izvedbo aktivnosti v letu 2012 pripravila projekte za realne idejne zasnove, ki zaokrožajo program obeh sklopov. Programski sklop Življenje na dotik pa je pripravil obširen načrt produkcije lastnega programa na novi internetni strani Evropske prestolnice kulture. Zaradi

obširnosti programske sheme so nastale tudi tri programske entitete, in sicer: Kulturne ambasade, Priložnost za vse in Univerza v Mariboru.

Na ravni koprodukcijskih projektov je bilo v letu 2011 v program sprejetih 406 projektov. Že obstoječim projektom, sprejetim v letu 2010, so se pridružili novi projekti, sprejeti v okviru Dnevov odprtih vrat, ki so potekali v mesecu marcu. Izbrani projekti, skupaj s projekti in delovanjem programskih sklopov so ob potrditvi s strani pristojnih organov dokončno postavili celotno programsko shemo Evropske prestolnice kulture. Projekti, katerih sofinanciranje je bilo odobreno v letu 2011, so uspešno opravili vse aktivnosti, vsi projekti, sprejeti v program, pa so se uspešno pripravili na izvedbo aktivnosti v letu 2012.

2.4 UČINKI POSLOVANJA ZAVODA »MARIBOR 2012« NA DRUGA OKOLJA⁴

Zavod Maribor 2012 predstavlja ključno povezovalno institucijo na področju kulture v regiji. V obdobju od ustanovitve pa do zaključka obstoja je tesno vpet v širši družbeni prostor.

V letu 2011 je njegovo delovanje močno zaznamovalo partnerstvo s šestimi občinami (Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec in Velenje) in sodelovanje z mnogimi drugimi institucijami v prostoru. Zavod Maribor 2012 je preko iskanja ustreznih umetniških vsebin navezal stike in partnerstva, ki omogočajo pripravo in izvedbo projektov v letu 2012.

Zaradi narave evropskega projekta, ki omogoča širšo prepoznavnost mestu in državi, je zavod Maribor 2012 stkal mnoga partnerstva tudi z institucijami na drugih področjih. Z Univerzo v Mariboru in mnogimi fakultetami je iskal možnosti skupnega razvoja; pri iskanju dolgoročnih učinkov na področju izobraževanja pa je izjemnega pomena podpora Akademiji za umetnosti, kar je izrazil zavod Maribor 2012 v svojih aktih.

Preko svojega delovanja je izražal priložnost za dvig prepoznavnosti mesta in regije v mednarodnem prostoru. V mednarodnih dogodkih je bila izpostavljena vloga Maribora kot pomembne turistične, politične in kulturne destinacije v letu 2012.

S sodelovanjem s Slovensko turistično organizacijo (STO), lokalno turistično organizacijo in Uradom za komuniciranje je zavod Maribor 2012 postavil pomembne temelje za razvoj turističnih aktivnosti v okolju. Velika vloga zavoda je pri povezovanju različnih potencialov v mestu in regiji, tudi z različnih družbenih področij.

Priprave v letu 2011 so prispevale že izjemno veliko porast zanimanja domačih in tujih gostov za Maribor v začetku leta 2012 (*v TIC Maribor v prvih treh tednih letošnjega leta beležijo 65-odstotno porast obiskovalcev, zelo se je povečal tudi obisk v Info točkah zavoda Maribor 2012 v Mariboru in Ljubljani; v zadnjem mesecu dni je info točki Maribor 2012 obiskalo več kot 2200 ljudi, samo med otvoritvenim vikendom več kot 700*) in v zadnji polovici leta 2011.

Tovrstni učinki prinašajo velik pomen širšemu gospodarskemu razvoju v regiji, prav zato se je za projekt »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« pokazalo veliko zanimanje s strani različnih gospodarskih subjektov.

Povezovanje, na katerem temelji delovanje zavoda Maribor 2012, omogoča sklepanje ključnih partnerstev v mednarodnem in domačem prostoru, še posebej na področju umetniškega delovanja, raziskovanja in izobraževanja. Zavod je nadaljeval partnerstvo z mesti, ki so ali bodo EPK, ter tako povezal regijo v mrežo, ki v evropskem prostoru predstavlja pomembno spodbudo kulturnemu udejstvovanju v Evropi. Učinki delovanja zavoda Maribor 2012 v letu 2011 postavljajo temelje za uresničitev projekta, ki preko izjemnih razsežnosti omogoča postavitev novih spodbud in dodatnih razvojnih priložnosti mestu, partnerskim mestom in navsezadnje državi.

3. VREDNOST MESTA SKOZI KULTURNI KAPITAL

Kultura mesta vpliva na razvoj ustvarjalnosti posameznika ter hkrati na etične, moralne in družbene norme in v končni obliki usmerja vedenje v družbi, s čemer posledično razvija posameznikovo in družbeno osebnost.

Z ustreznim razvojem potenciala kulturnega kapitala mesto pomembno vpliva tudi na demografske spremembe – v našem primeru so zaželeno generacijske spremembe, tj. povečanje mladega aktivnega prebivalstva.

Vrednost regije se bo v bodočnosti kazala v tem, koliko ustvarjalnih posameznikov in skupin bo to sposobno 'proizvesti'. Enoznačni razvojni moduli postajajo stvar preteklosti, ustvarjalni razvoj posameznika in družbe pa stvar sedanjosti ter posledično pozitivno usmerjene prihodnosti.

Ustvarjalni je tisti dejavnik, ki je v današnjem času začel postavljati vodilne norme tudi podjetniški uspešnosti in posledično gospodarski uspešnosti mesta; ciljni razvoj ustvarjalnosti med otroki in mladino pomeni posledično dolgoročno uspešen razvoj širšega družbenega okolja, ko se kot zrele in ustvarjalne osebe nato aktivno vključijo vanj; ustvarjalno mrežno povezovanje posameznih dejavnikov razvoja znotraj mesta, v regiji in širše je tisto, kar omogoča z manj porabljene energije in časa veliko večje učinke na vseh povezanih področjih; ustvarjalno bogata in domiselna kulturno-turistična ponudba pa predstavlja v mestu Maribor, njegovi okolici in celotni podravski regiji velik ekonomski gonilni potencial, ki čaka, da se ga skupaj z vsemi povezanimi dejavniki šele celostno razvije in udejanji.

Kultura v mestu je tisti dejavnik, ki spodbuja ustvarjalnost – brez kulture ni ustvarjalnosti, brez razvoja ustvarjalnosti ni dolgoročnega uspeha mesta. Zato je pomembno, da se k razvoju kulture v posameznem mestu pristopi strateško, vizionarsko, menedžersko, ciljno (fokusno operativno) in predvsem celostno, tj. poenoteno – zadnje je izrednega pomena za uspešen razvoj kulture, posledično ustvarjalnosti ter s tem uspešnosti celotnega razvojno gospodarskega potenciala posameznega mesta in regije, na katero mesto vpliva.

4. PREDSTAVITEV ZAVODA MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE

Poslanstvo zavoda Maribor 2012 v okviru projekta »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« je promoviranje kulture kot enega temeljnih dejavnikov v odnosih med posamezniki, mesti, regijami in državami ter vzpostavljanje kulturne dimenzije kot vitalnega dela družbenih odnosov. S tem zavod Maribor 2012 razvija lokalno, regionalno in nacionalno kulturno identiteto, temelječo na bogastvu kulturnih razlik.

Ciljna usmerjenost Zavoda je izkoristiti uspešno postavljene temelje z delovanjem »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« za nadaljnji razvoj kulture v samem mestu ter z nadaljnjim delovanjem, sinergijsko z okoljem, v katerega je umeščen, razvijati kulturni kapital na način, kot je že zastavljen z EPK z namenom večanja kulturnega portfelja mesta.

S tem mesto razvija lokalno, regionalno in nacionalno kulturno identiteto v stiku z lokalnimi, evropskimi in svetovnimi kulturnimi dosežki ter soustvarja evropsko kulturno identiteto, temelječo na bogastvu kulturnih razlik, ki je tako za Maribor kot Slovenijo pa tudi celotno Evropo značilno raznolika.

Namen, poslanstvo in cilji Zavoda se v nadaljevanju gradijo iz temeljev, ki si jih je zastavilo mesto MARIBOR kot EPK in so ,kot sledi:

- spodbuja medkulturni dialog kot orodje razumevanja, spoštovanja in promocije kulturne raznolikosti posameznikov in skupin v mestu;
- omogoča mednarodno mobilnost umetnikov in kulturnih delavcev ter čezmejno uveljavljanje umetniških del, kulturnih programov in umetnikov tako mesta kot drugih osredotočeno povezanih interesnih skupin;
- spodbuja trajnostni razvoj tistih kulturnih programov v lokalni skupnosti, ki so v razvojnem smislu pomembni tudi za širšo regijo in državo; pri razvoju in uresničevanju trajnostnih vidikov se usklajuje z razvojnimi usmeritvami mesta;
- skrbno spremlja, spodbuja in podpira razvoj nevladnega sektorja in deficitarnih kulturnih programov;

- spodbuja mreženje kulturnih organizacij predvsem na lokalnih ravni s posledičnim vplivanjem tudi na nacionalno in evropsko raven ter razvoj kompetenc kulturnih delavcev v javnem sektorju in nevladnih organizacijah v mestu;
- spodbuja kulturo javnega dialoga;
- pri organizaciji in izvedbi kulturnih programov načrtno stremi k vključevanju zainteresiranih javnosti ter občanov, pripadnikov narodnostnih skupin in manjšin, še posebej ranljivih družbenih skupin; Zavod pri tem upošteva načela socialne vključenosti;
- razvija inovativne oblike projektnega menedžmenta v kulturi;
- aktivno pridobiva razpoložljiva sredstva EU, ki jih je mogoče rabiti za razvoj kulturnega kapitala kot npr. za področje umetnosti, raziskovanja, participacije državljanov;
- ciljno povezuje kulturne in turistične institucije, kar prispeva h kakovostni in ustvarjalni turistični ponudbi;
- spodbuja in dviguje raven kulturnega dialoga;
- povezuje učinke »MARIBOR 2012 – Evropske prestolnice kulture« in »Mesta mladih«;
- se povezuje z Univerzo v Mariboru in drugimi izobraževalnimi institucijami z namenom prebujanja in spodbujanja ustvarjalne umetniške ponudbe mladih generacij.

5. DEJAVNOSTI

Ob razmisleku, kaj je dejavnost Zavoda, je treba razmisliti širše, kot sicer pojmovno pomeni dejavnost kulture po naših statističnih normativih. Gre namreč za dejavnost, ki preko celostne kulturne strukture ustvarja svoj polni kulturni kapital, ki gradi kulturni portfelj mesta.

5.1 OSNOVNA DEJAVNOST

Osnovna dejavnost Zavoda je enaka smernicam, ki jih je zastavil že »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnice kulture«. Če upoštevamo, da je kultura osnovna etično-moralna norma nekega okolja, potem je dejavnost nosilca kulture v resnici implementacija teh družbeno moralnih norm v okolje, implementacija njenih zakonitosti ter razvoj vsega tehnološkega in ustvarjalnega, vezano na navedeno.

Podporne dejavnosti so vse dejavnosti, ki osnovno nadgrajujejo, ji hkrati pomagajo, da se uspešno gradi, širi in raste v svoji kakovosti. Podporne dejavnosti pomagajo razumeti okolju osnovno dejavnost – so njeni podkoreninski sistemi. Ko govorimo o kulturi v mestu Maribor, so kot podporne dejavnosti razumljeni kulturno-zgodovinski pojavi v okolju, posebni jezikovni okviri, etnološke, arhitekturne, umetniške in druge značilnosti okraja, skupaj z vsemi drugimi posebnostmi, ki delajo ta življenjski prostor drugačen, poseben in edinstven.

5.2 TEŽAVE IN TRENUTNO STANJE DEJAVNOSTI ⁶

Temeljna slabost, primerljivo z državami, pokrajinami in mesti, ki uspešno tržijo svoj kulturni kapital, celotne Sloveniji in regije, je premajhna kulturno-turistično-gospodarska aktivnost. Predmetno bomo do konca leta 2012 delno povečali z aktivnostmi »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«, ki je edinstvena priložnost, da programsko izkoristimo in popestrimo kulturno dogajanje mesta ter s tem doprinesemo dolgoročne koristi za kulturni, družbeni in gospodarski razvoj mesta, vendar to še zdaleč ni dovolj, da bi dosegli tisto, kar tako raznoliko in naravno bogato kulturno-turistično kot tudi poslovno razvijajoče se okolje lahko nudi v svojem polnem potencialu.

S tem, ko povezujemo turistične dejavnosti s kulturnim dogajanjem, prepoznavamo regijo kot kulturno-turistično destinacijo tudi v prihodnosti z vsemi njenimi pozitivnimi učinki na okolje.

EU poudarja, da je dejavnost, ki temelji na ustvarjalnosti (edini ustvarjalec ustvarjalnosti pa je kulturni kapital v določenem okolju), osnova socialnih in tehnoloških inovacij ter je s tem pomembno gonilo rasti, konkurenčnosti in delovnih mest v EU, pri čemer je na splošno v Sloveniji opaziti oslABLJENO ZMOGLJIVOST v kulturnem sektorju, ki bi omogočal za ustrezen razvoj ustvarjalnosti sicer nujno potrebno podporo tega za rast kompetenc na vseh področjih, ki vplivajo na rast kulturnega portfelja nekega mesta: samostojni kulturni sektor ('živa' umetnost, kulturna industrija ter spremljevalne dejavnosti), podjetništvo, upravljanje, inovativnost, raziskave, turizem, socialna partnerstva, ustrezne ekonomske fundacije, namenjene za nadaljnji razvoj ustvarjalnega podmladka kulturnega sektorja, z vsem navedenim pospeševanje rasti gospodarstva, posledično delovnih mest, razvoj potencialov itd. – ter s tem ciljni razvoj in ustrezna privlačnost mesta.

Dodatne slabosti se kažejo pri preveliki birokratizaciji dejavnosti, slabemu dostopu do potrebnih finančnih sredstev, premajhni pomoči pristojnih na sektorskih raziskovalnih projektih ter premajhnem spodbujanju okolja za sodelovanje s sektorskimi partnerji preko meja (tako v EU in kot izven nje).

Posebna težava v okolju se tudi kaže v pomanjkanju ustrezno izobraženih menedžerjev, ki so sicer strokovnjaki na področju umetnosti, vendar pa jim primanjkuje potrebnih poslovnih in menedžerskih znanj, hkrati pa predmetno usposobljeni kader (npr. ekonomisti in drugi) nima interesa za vključevanje vodenja kulturnih institucij iz različnih vzrokov (prvenstveno prenizke finančne stimulacije primerljivo z nosilno odgovornostjo).

5.3 RAZVOJNE MOŽNOSTI DEJAVNOSTI

Vsaka težava ali slabost je lahko hkrati tudi izziv in možnost za rast. Tako lahko vsa predhodno navedena ozka grla v razvoju kulturnega portfelja mesta spremenimo v učinkovito tržno nišo.

Pomembno se je zavedati, da je trenutna obstoječa kultura družbe v resnici vedno posledica nekih skupnih aktivnosti v preteklosti. Če želimo tvoriti ustrezen kulturni kapital, je treba ločeno obravnavati vsaj posamezni dejavnik znotraj kulturnega sektorja, ki končno vpliva na njegov portfelj.

Torej imamo v resnici več kot eno dejavnost znotraj kulturnega sektorja. Imamo toliko dejavnosti, kot je dejavnikov, ki vplivajo na končni rezultat. Vsem skupaj pa je lastna ena pomembna stična aktivnost – tj. ustvarjalnost. Vsako posamezno dejavnost, ki jo obravnavamo, je treba pogledati skozi ustvarjalnost. Ustvarjalnost kreira kulturo in kultura kreira ustvarjalnost – predstavljata stični točki celotnega kroga, znotraj katerega je polni kulturni kapital mesta, sestavljen iz kulturnega sektorja, ki končno tvori visok kulturni portfelj.

Če obravnavamo znotraj kulturnega sektorja dejavnost turizma, je treba skozi ustvarjalni vidik pogledati celotno navedeno dejavnost in premisliti, kje vse ustvarjalnost skozi dejavnost turizma kreira ustrezni kulturni kapital mesta Maribor.

V razvitih državah postaja kultura in kulturna dediščina vse pomembnejši dejavnik trajnostne strategije razvoja posamezne države, pokrajine, mesta itd. – in zato lahko pričakujemo pozitivne trende tudi s strani slovenske države za spodbujanje kulturnega okolja posameznega mesta.

Z »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« je regija dobila možnost povezovati kulturo, gospodarstvo, turizem, raziskovanje in vse dejavnike ter generirati trdne temelje za nadaljnji uspešen razvoj okolja. Pomembno je, da se tudi po končanju EPK nadaljuje trud za večjo prepoznavnost in razvoj naše kulture tako doma kot v tujini.

6. ANALIZA PODOBNIH PRAKS – EPK^{2, 5-13}

6.1 EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE IN NJEN VPLIV

Vsako leto mesta, ki so izbrana kot Evropska prestolnica kultura, dokazujejo bogato in raznoliko kulturo evropskih kultur. Iniciativa, začeta v 1985, je postala ena najbolj prestižnih, prepoznavnih in uspešnih kulturnih dogodkov v Evropi.

Do leta 2012 je naziv EPK nosilo 44 mest (Slika 1).

Iniciativa EPK je bila vzpostavljena z naslednjimi cilji:

- širjenjem in utrjevanjem kulturnih vezi, ki povezujejo Evropejce,
- pripeljati ljudi iz različnih evropskih držav v kontakt z drugimi (evropskimi) kulturami in tako promovirati medsebojno razumevanje,
- gojenjem občutka pripadnosti Evropi kot celoti.

Analiza je pokazala, da je poleg zgoraj navedenega vsaka EPK kot tvorec sprememb v svojem mestu in kot graditelj novih trdnih temeljev na področju kulture ter z nadaljevanjem že pričetih izhodiščnih programov učinkovito tvorila trdno kulturno okolje po zaključeni funkciji EPK, kar se je v posameznem mestu manifestiralo v okolju predvsem kot:

- oživitev mesta,
- višanje njegove mednarodne prepoznavnosti in višanje ugleda med samimi prebivalci mesta,
- oživitev kulturnega življenja v mestu,
- razvoj turizma v mestu.

Hkrati je mesto, ki je bilo nosilec EPK in je posledično tudi kasneje nadaljevalo zastavljene programe, pomembno prispevalo k razvoju kot center kulturnega razvoja ožjega in širšega družbeno-socialnega okolja. Vedno je delovalo kot pozitiven vzor za sosednja mesta znotraj pokrajin in države ter tudi širše v evropskem okolju – večja mesta tudi v svetovnem merilu – ki se je odražal predvsem v evidentiranem precejšnjem povečanem obisku turistov in zgoraj navedenih dejavnikov.

6.2 ANALIZA PODOBNIH PRAKS

Analiza podobnih praks EPK je dokazala, da je temeljnega pomena, da mesto nadaljuje aktivnosti, ki jih je začelo in izvajalo v okvirih EPK, če želi doseči dejanske učinke, ki si jih je zastavilo z navedenim projektom, saj so v resnici učinki takšnega delovanja dolgoročni in jih na kratek čas ni mogoče ustrezno meriti zaradi resničnih pozitivnih posledic na celotno družbeno socialno okolje. Če se takšno delovanje ustavi, se dolgoročni pozitivni učinki na mesto razvedenijo.

Vsa mesta na svojih spletnih straneh, ki so bile aktivirane v namen izvedbe EPK in kasneje na svojih matičnih spletnih mestih, opisujejo svoje pozitivne učinke EPK in nadaljevanja programa z učinki kot zgoraj navedeno ter potrjujejo, da so dosegli kulturni in turistični preboj s ciljno usmerjeno dejavnostjo na dolgi rok.

Večinoma je zaslediti, da so bili nekateri dejanski učinki vidni sicer takoj, drugi pa šele v nekaj naslednjih letih po zaključku, ko je bilo mesto EPK, in navajajo, da bi brez nadaljnjih aktivnosti učinki EPK razvedeneli.

Celotna vsebinska zasnova te analize temelji na navedenih pričanjih mest z izkušnjo EPK ter postdelovanjem na predmetnem področju in je namenjena prikazu razlogov velikega realnega pozitivnega učinka ohranitve zavoda tudi po predvidenem zaključku »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«.

Mnoge (skoraj vse) prestolnice kulture so na nek svojstven način ohranile rezultate, razvite vi projektu Evropske prestolnice kulture. Vsekakor pa med prestolnicami kulture in ohranjanjem rezultatov obstaja več razlik kot podobnosti, saj je vsako mesto obdržalo rezultate glede na njegove potrebe in zmožnosti.

Mesta bi lahko razdelili glede na to, katere elemente projekta EPK so obdržala, in sicer:

- mesta, ki so obdržala organizacijske strukture,
- mesta, ki so obdržala infrastrukturo,
- mesta, ki so obdržala kulturne programe.

Posamezna mesta, kot so npr. Krakow, Lille, Luksemburg, Bruges, so obdržala organizacijske strukture in na osnovi teh obdržala in – kar je izredno pomembno – nadgrajevala, rezultate projekta Evropske prestolnice kulture. Tovrstno zagotavljanje trajnosti rezultatov se pojavlja predvsem (a ne izključno) po letu 2000.

6.2.1 Postpričanja predstavnikov mest EPK

Post Krakow 2000:

»Ko povzameš dosežke EPK, se moraš vprašati dve vprašanji: ali se zavedaš, kaj si dosegel, in koliko trajnostne zapuščine je za teboj ter ali se zavedaš, da si kljub dejansko slabi infrastrukturi, nizkemu proračunu in pomanjkanju vizije oblasti, vse dosegel iz nič. Npr. samo kulturno informacijski center, ki je prej zagotovil le informacije o festivalu, je prerasel v mrežo mestnih informacij, ki je na sedmih najpomembnejših točkah v mestu, je izredno veliko doprinesel h končnemu učinku, da ne govorim o vseh drugih dejavnikih predmetnega pozitivnega razvoja. Z EPK je mesto Krakow postala priljubljena turistična destinacija in evropska blagovna znamka EPK je očitno pripomogla k mednarodni promociji mesta in to na vseh zastavljenih nivojih. Zavedali smo pa se tudi pomembnosti nadaljevanja dejavnosti in to je vidno tako v finančnih rezultatih kot tudi v kulturno-turističnem razvoju mesta.« (Boguslaw Sonik, direktor, EPK – Krakow 2000)

Post Bruges 2002:

»Uspelo nam je obdržati organizacijsko ekipo leta Bruges in z njenim preoblikovanjem v Brugge Plus, ki sedaj organizira kulturne prireditve vsaki dve leti, odlično razstavo Corpus v letu 2005, organizacijo razstave znanega slikarja Tuymans Luca leta 2010, raznih razstav, ki spodbujajo druge kulturne dejavnosti in uspešno povezujejo različne partnerje s področjem kulture, festivalom Winter Dance ter z drugimi svojimi rezultati uspešno pušča sledi v skupnem razvoju mesta.« (Hugo De Greef, direktor, EPK – Bruges 2002)

Post Liverpool 2008:

»Ljudje v mestu prej niso čutili, da je mesto nekaj posebnega in izrednega. Vlagatelji niso bili pripravljeni prav veliko investirati, gonilna finančna sila mesta je bil mestni svet. Po EPK vsi vidijo Liverpool v drugačni luči, ljudje dihaajo z njim, pojavili so se zainteresirani vlagatelji. Kljub recesiji je mesto postalo in ostalo živahno. Intenzivno namreč skrbimo za to, da se

bodo učinki, ki smo jih dosegli z EPK, tudi nadaljevali in uspešno povečevali.« (Warren Bradley, predsednik Sveta, EPK – Liverpool 2008)

Post Linz 2009:

»Kakšen je bil resničen učinek, bomo rekli lahko šele čez nekaj časa. Ni pa nobenega dvoma, da je k obnovi in razširitvi kulturnega mesta in njegove infrastrukture, ki ostaja, treba dodati trajni status ter to še nadgraditi z novimi inovativnimi projekti, kot so Kinderpunkt09, namenjen otrokom in družinam, Old City Hall, kamor greš po informacije in nasvete o kulturni ponudbi mesta, Linz za mlade, Hörstadt (akustična mesta) itd. EPK nam je dal tudi višjo stopnjo profesionalnega zavedanja znotraj kulturnih institucij, med svobodnimi umetniki in samo ekipo Linz 2009 ter splošno izboljšano identifikacijo z mestom. S spodbujanjem nadaljevanja predmetnih aktivnosti se učinki vidno krepijo.« (Martin Heller, programski direktor, Ulrich Fuchs, namestnik programskega direktorja, EPK – Linz 2009)

6.2.2 Rezultati podobne prakse, dejstva in številke – EPK Linz 2009

Linz kot EPK 2009 je privabil na svoje dogodke skupaj 3,4 milijona novih obiskovalcev, od tega 2,8 milijona dodatnih obiskovalcev v samem letu 2009, v predpripravah, ki so jih izvajali v času 2006–2008 pa okoli 600.000 obiskovalcev. Poleg organiziranih dogodkov EPK so tudi muzeji in drugi stalni kulturno-umetniški dejavniki (npr. muzeji, stalne razstave) beležili povprečno kar 150-odstotno povečanje rednega obiska. Po podatkih raziskave, ki jo je izvedel Spectra pool avgusta 2009, je prišlo do temeljitih sprememb v odnosu do kulture predvsem prebivalcev mesta Linz (vsaj en obisk dogodka EPK = 50 %), Zgornje Avstrije (vsaj en obisk dogodka EPK = 30 %) in Avstrije na splošno (vsaj en obisk dogodka EPK = 7,5 %). Presenetljiv je bil predmetni podatek predvsem iz razloga, ker sicer raziskave kažejo, da v Evropi kulturno dogajanje zanima samo 5 % mestne populacije.

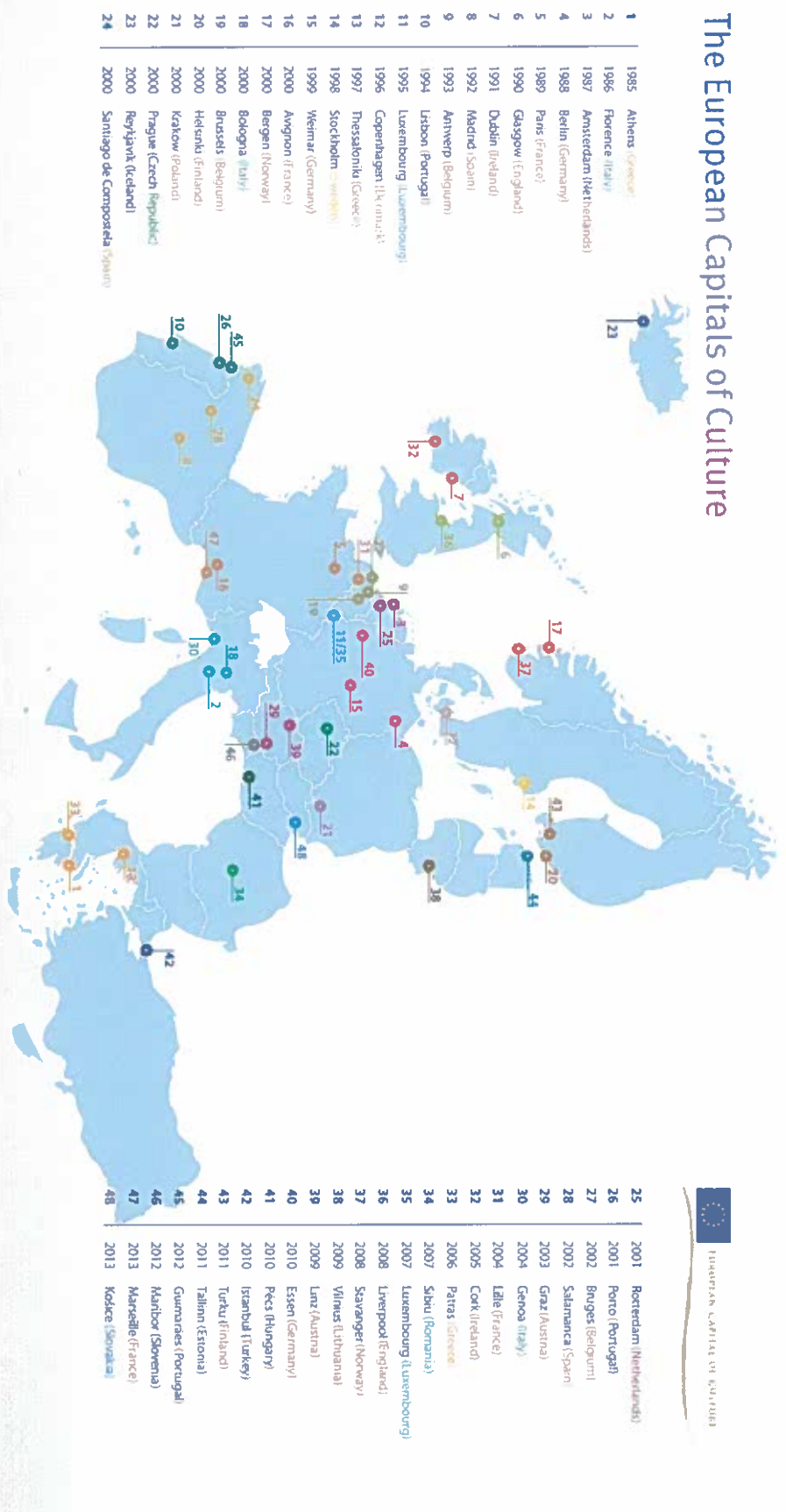
Linz je med EPK uspel postati turistično izjemno uspešna destinacija. Več kot 2 milijona dnevnih gostov in 9,5 % povečanje nočitev je mestu ne samo pomagalo premagati krizne čase, ki so se odražali po vseh drugih, sicer turistično zanimivih avstrijskih mestih, temveč mu je celo pomagalo turistično učinkovito rasti. Z vidika turističnega sektorja je Linz uspel zadržati uspešno rast in jo celo pospešiti kot turistična destinacija za razliko od drugih

vidnejših avstrijskih turističnih destinacij, kot so Dunaj (-3,8 %), Salzburg (-2,2 %), Innsbruck (-9,9 %).

Mesto Linz je z vsemi aktivnostmi EPK (poleg že navedenega tudi razne druge spremljevalne storitve) uspel napolniti proračun do te mere, da je v celoti pokril potrebe mesta Linz že tudi za leto 2010. Hkrati je Oddelek za gospodarstvo Univerze Johannes Kepler v Linzu izračunal pomemben doprinos tudi h gospodarstvu celotne države Avstrije, saj je dodal učinek EPK na BDP 426 milijonov evrov v obdobju 2005–2009, sama EPK v letu 2009 pa 117,7 milijona evrov. Izračunali so, da bo v prihodnjih 2 letih po EPK vsakoletno doprinesel postučinek dodatnih 35,3 milijona evrov. Hkrati je bilo zaradi predmetnih učinkov od leta 2005 do 2009 na novo odprtih 4.625 delovnih mest v Zgornji Avstriji.

Po nacionalnem kulturnem programu (Austria Programme Book 3) je bil Linz zaradi učinkov EPK določen kot mesto, ki bi lahko do leta 2015 postalo najbolj turistično in kulturno zanimivo mesto v Avstriji, zaradi česar je prišlo tako na politični ravni kot v vsakdanjem življenju posameznikov do interesa, da se nadaljuje visoko kvalitetne kulturno-turistične programe, ki bi pripeljali mesto do najvišjega možnega kulturnega potenciala.

Slika 1: Seznam Evropskih prestolnic kulture od začetkov do danes (1985–2012)

Vir: European Communities, *European Capitals of Culture, the road to success, from 1985 to 2010*, Luxembourg 2009.

7. POTENCIAL NADALJNJEGA RAZVOJA PROGRAMOV EPK

Potencial nadaljnjega razvoja programov, zastavljenih z EPK, se je v vseh praksah odražal v visokih pozitivnih učinkih na mesto, ki je bil nosilec EPK in njegovo družbeno-socialno okolje, zato upravičeno lahko trdimo, da je obstoj Zavoda kot takšnega, ki nadaljuje začeto delo, za mesto visoko kakovostnega pomena.

7.1 KONČNI UČINKI PROJEKTA »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE«³

7.1.1 Odloženi končni učinki

Uporabljena gostitev, povečana intenziteta in kakovost kulturnih dogodkov imajo za posledico dolgo verigo neposrednih in posrednih, kratkoročnih in dolgoročnih/odloženih učinkov, večjo dodano vrednost in zato povečano povpraševanje po ponudbi kulturnih dogodkov. Na strani ponudbe pa povezovanje ponudnikov, njihove izboljšane in profesionalizirane organiziranosti, pridobivanje drugih, neodvisnih virov financiranja itd.

Izrednega pomena je zavedanje odloženih učinkov, ki se zrcalijo v spremenjeni psihološki klimi v družbi, posledično pa tudi v organizacijski klimi, morda celo organizacijski kulturi, ki sedaj v osredje daje ali vsaj dopušča ustvarjalnost, spodbuja inovativnost. Na koncu se vse skupaj kaže v povečanju novih izdelkov, zasnovanih na novih, pogumnejših idejah, ki so izraz večjega števila posameznikov z boljšo samopodobo in prepričanjem, da imajo življenje v svojih rokah, saj niso odvisni od institucij, močnih posameznikov ali sreče.

Takšen razvoj danes najpogosteje povezujejo z razvojem ustvarjalnih industrij v kulturno bolj razvitih državah/regijah/mestih: višja inovativnost > višja učinkovitost > večje povpraševanje > višja DOSEŽENA cena.

7.1.2 Spremljanje in ocenjevanje učinkov izvedenih aktivnosti

Ocenjevanje učinkov izvedenih aktivnosti sestavlja izbor kazalnikov in virov podatkov, na osnovi katerih se lahko ovrednotijo učinki izvedenih aktivnosti v določenem časovnem preseku. Nabor ključnih kazalnikov, s katerimi ugotavljamo učinke izvedenih aktivnosti in preko tega tudi doseganje zastavljenih ciljev:

- prodaja /obisk celotnega programa;
- izpostavljenost medijem, sporočilom v njih;
- opaženost aktivnosti – dogodkov/kampanje komuniciranja v medijih/znamke (pasivno, aktivno);
- prepoznavnost znaka/znamke in elementov sporočil;
- preferiranje znamkovno opremljenih izdelkov;
- podoba/sprememba podobe v posameznem časovnem preseku;
- drugo.

Viri podatkov, ki jih potrebujemo za oblikovanje kazalnikov, s katerimi preverjamo uspešnost delovanja:

- sekundarni podatki:
 - prodaja vstopnic/promet/obisk/brez vstopnic/po kategorijah, programskih sklopih in vseh (vključenih) dogodkov, avtorjev, nastopajočih, producentov;
 - ocene stroke, kritike v domačih in vsaj delno tudi v tujih medijih;
 - kliping servis/analiza omemb v verbalni in vizualni obliki, ocenjevanje publicitete;
 - drugo.
- primarni podatki:
 - ankete, letne in medletne, med ponudniki in obiskovalci;
 - intervjuji, poglobljeni, z ozkim izborom mnenjskih voditeljev med ponudniki in potrošniki;
 - fokusne skupine s potrošniki.

7.1.3 Spremljanje in ocenjevanje učinkov EPK po zaključku projekta

Realni rezultati učinkov EPK so vidni šele v 3– 5 letnem obdobju po končanem projektu, če se z dejavnostmi, ki jih je načrtoval EPK tudi nadaljuje, zato je izrednega pomena, da se ustrezno merijo vzporedno z nadaljevanjem aktivnosti tudi sprotni rezultati.

Z zastavljeni rezultati EPK, kot so višja kakovost kulturnih dogodkov posameznih ponudnikov (organizatorjev, producentov, skupin, ustvarjalcev itd.), povečano povpraševanje po ponudbi

kulturnih prireditev, dogodkov, povečanje povpraševanja tudi po ponovitvah teh dogodkov v internem okolju sponzorjev in drugih zainteresiranih organizacij kot model sodelovanja med kulturo in industrijo, povečani posredni učinki izpostavljenosti kulturnim vsebinam, rast povpraševanja po kulturnih dogodkih tudi po letu 2012, manj nasilja in nestrpnosti v mestih, izdelava in dejanska izvedba načrtovanih programov, uvajanje teh dogodkov v vsakdanji utrip mesta, kampanje komuniciranja vsakega ponudnika dogodka v programu za pritegnitev pozornosti in obiska, kampanje komuniciranja za motiviranje občanov/potrošnikov za obisk/nakup ideje, skupni promocijski nastopi kulturnih in gospodarskih organizacij, se lahko kasnejše EPK identificirajo z ustreznimi indikatorji in viri kontrole.

Indikatorji so povečan obisk pri vseh vrstah kulturnih dogodkov, uspešnost poslovanja vseh ponudnikov kulture (koliko projektov se je končalo brez zapletov), karte, rezervacije, pojavnost v medijih, merjenja iz raziskave Eurobarometer (merjenje sprememb v odnosu do kulture), nova produkcija kulturnih institucij in nova ponudba novih avtorjev ter izvajalcev, skupin, producerskih hiš, pokritost – prihodki proti stroškom, število izvedenih dogodkov glede na načrtovane v programu, sodelovanje obstoječih in novih izvajalcev ter novih producentov, indeks QL/KŽ, spremembe v navadah obiskovanja kulturnih dogodkov, obisk ponujenih predstavitev/dogodkov, po letu 2012 – ohranjene nove tendence v ponudbi, obstoječih in novih avtorjev ter skupin/producentov, količinski – število dogodkov/glede na načrtovane, vrednostni – prodanih vstopnic/sponzorjev – investiranega denarja v podporo, indeks/bazni obisk kulturnih dogodkov/prireditev pred obdobjem trajanja licence EPK, med njim in po njem, intenca nakupa, manj nasilja.

Viri kontrole pa so različna statistična in interna poročila (statistična poročila o obisku, ki jih pripravljajo prireditelji in producenti), poslovna poročila posameznih producentov in podjetij, rezultati analize objav v medijih/klippingih/publicitetah, analiza ocen kritikov – predstav, nastopov, razstav itd., poročila o poslovanju dejavnosti/ponudnikov/avtorjev, izvajalcev, producentov, število prodanih vstopnic/obisk, interni dokumenti, ankete – letne in polletne, število tujih produkcij v 2012 in po njem, policijska statistika, ocene dogodkov na spletnih omrežjih.

7.2 OHRANITVE PROGRAMOV

Evropska prestolnica kulture je v prvi vrsti platforma, ki kaže nove smeri v pozicioniranju in upravljanju kulturne produkcije na Slovenskem. Po eni strani povezuje obstoječe institucije in programe, po drugi pa iniciira nove programe in projekte ter jih izvaja bodisi samostojno bodisi v sodelovanju z izbranimi partnerji. Pri tem skuša presegati meje kulture kot zgolj umetnosti in postavlja v središče svojega delovanja ustvarjalnost in povezovanje. S tem izkazuje realno prizadevanje po celostni revitalizaciji mesta in regije preko kulture. V prihodnosti lahko institucija ohrani takšno temeljno vlogo. Stvar premisleka je, kateri projekti izkazujejo največji potencial in kakšna naj bo njihova formalna povezanost s samo institucijo. Vsekakor pa se znotraj vseh programskih sklopov in entitet nakazujejo priložnosti za prihodnost. Ohranitev take ali drugačne skupne platforme – morda velja razmisliti o nekem novem imenu, ki združuje dediščino EPK in pogled v prihodnost – omogoča boljše promocijo mesta in institucij, kakovostnejše produkcijske standarde in ne nazadnje lažje pridobivanje partnerstev in financerjev izven ustaljenih javnih virov v lokalnih okoljih.

Terminal 12 – umetnost prihodnosti

Terminal 12 je kot programski sklop, ki je izrazito fokusiran na sočasno umetnost, še posebej odvisen od infrastrukturnih danosti. Kljub neuresničenim željam v zvezi z novo infrastrukturo – MAKS, UGM, TVT – daje pomembne rezultate. Predvsem je pomemben v tistem segmentu, v katerem zapolnjuje vrzeli oziroma manj prisotne prakse umetnosti v Mariboru in regiji. Tukaj mislimo predvsem na cikle odmevnih tujih gledaliških stvaritev, gostovanj eminentnih intelektualcev, mednarodno relevantnih razstav, pa tudi na večjo prisotnost tako imenovane sodobne umetnosti. Maribor ima že solidno razvito festivalsko ponudbo, ki jo velja podpirati še naprej. Terminal 12 se trudi poiskati stik med umetnostjo in industrijo ter opozoriti na uporabne potenciale ustvarjalnosti – dizajn, arhitektura, moda, ustvarjalne industrije. Prihodnost Terminala 12 je lahko tesno povezana z realizacijo Maksa kot morebitnega kulturnega središča celotne vzhodne Slovenije. V posameznih segmentih pa je lahko zanimiv v prihodnosti tudi brez nove centralne točke, kot platforma povezovanj in mreženj.

Kulturne ambasade – mednarodno pozicioniranje

Kulturne ambasade dajejo mestu in regiji izrazito mednarodno dimenzijo. Trenutno je vzpostavljeno sodelovanje z več kot 30 tujimi vladnimi in nevladnimi ustanovami z vsega sveta (med temi so veleposlaništva tujih držav, tuji kulturni inštituti s sedežem v Ljubljani in regiji, nevladne organizacije, fundacije oz. odbori za pripravo EPK drugih mest itd.). Svojo kulturno raznolikost in bogato dediščino predstavlja 13 držav iz Evropske unije in 14 držav izven tega območja. V prihodnosti bi se veljalo še posebej osredotočiti na medmestno in regionalno sodelovanje, za kar je uspešno izvedena EPK odlično izhodišče.

V Mariboru je zaradi zapiranja industrijskih obratov in pomanjkanja turistične ponudbe relativno malo turistov in iskalcev možnosti za tuje investicije. Program Kulturnih ambasad ne pritegne zgolj ljubiteljev kulture, temveč se zaradi visokih obiskov z vseh področij družbenega življenja iz sodelujočih držav dogodkov udeležujejo Mariborčani in Slovenci, ki iščejo možnosti sodelovanja z gostujočo državo. Maribor kot drugo največje mesto bi s programom Kulturnih ambasad lahko postalo središče severovzhodne regije za sodelovanje in povezovanje na mednarodnem kulturnem področju, ki bi omogočilo reden pretok ljudi, kakovostne kulturne projekte in vir informacij o državah.

Trajnostni vidik vsebin Kulturnih ambasad bi se moral širiti predvsem na polje izobraževanja (predvsem sodelovanje z Univerzo Maribor) in gospodarstva. Tako bi lahko iz novih gospodarskih virov sofinancirali kulturne programe, Maribor pa bi s tem pridobil dodano mednarodno vrednost na področju kulture, gospodarstva in izobraževanja.

CAAP – prvi skupnostni/socialni center v Mariboru

Center alternativne in avtonomne produkcije – CAAP se med EPK v okviru Urbanih brazd vzpostavlja kot prvi inkubator novih ekonomij in drugačnih družbenih razmerij ne le v Mariboru, temveč tudi v Sloveniji. Da bi se lahko center s svojimi socialnimi podjetji in drugimi organizacijami polno razvil in trajno ohranil, potrebuje v prvih letih finančno podporo ter pomoč pri promociji doma in v tujini. CAAP kot skupnostni center bistveno viša kakovost življenja zapostavljenih družbenih skupin (mladih, starejših, Romov, migrantov) ter drugih prebivalcev Maribora in okolice, saj s svojimi dejavnostmi neposredno odgovarja na potrebe ljudi, ki jih javni in privatni sektor še nista uspela zadovoljiti ali pa na njih odgovoriti s kakovostnimi in profesionalnimi programi. Urbane brazde doživljajo med ekonomsko in družbeno krizo izjemen odmev doma in na tujem, saj ponujajo nove odgovore na spekter ekoloških in socialnih tem. Pilotski projekti trajnostne lokalne preskrbe, urbanega vrtnarstva,

semenske knjižnice, digitalnega opismenjevanja migrantov, izobraževanja romskih žensk, kolesarske kulture itd. kažejo izrazit potencial.

Ključni mesta – oživljanje mestnega duha

Mestno središče ni zgolj prostorska okoliščina, s prepletenostjo mestotvornih funkcij predstavlja tudi duhovno jedro vsakega mesta. Ključni mesta v letu prestolovanja reanimirajo mestotvornost kot princip, ki v sodobni družbi naglo izginja, svet se spreminja v uniformirano strukturo. Po eni strani Ključni mesta obujajo znane in manj znane zgodbe mestne preteklosti in jih kombinirajo s sodobnimi pristopi. Po drugi strani oživljajo mnoge lokacije, tudi takšne, ki so v teku časa zamrle. Ne nazadnje pa spodbujajo ulično življenje in tako ali drugače posegajo v zunanji prostor. Poleg simbolne vloge tako tovrsten program krepi tudi storitveni sektor in je še posebej zanimiv tudi s stališča turistične ponudbe. Posebno vlogo igra poletni festival Lent.

Življenje na dotik – medij prihodnosti

Vzpostavljena je forma, ki deluje kot eksperiment na medijskem polju in ki – po prepričanju avtorjev projekta – pomeni model medijev v prihodnosti. Preplet tiskane edicije in spletne strani do mere popolnega organskega zlitja v eno samo formo, ki se povezuje in nadgrajuje na vseh poljih.

Referenčnost in kredibilnost te nove in posebne eksperimentalne forme počiva na široki mednarodni mreži (17 držav), v katero so vpisani priimki prek 120 evropsko znanih in pomembnih imen iz različnih področij delovanja. To pomeni pritok vsebine in to reflektirane vsebine iz celotne Evrope in hkrati seveda tudi distribucijo naših vsebin (projektov, avtorjev itd.) v vsa ta okolja.

Življenje na dotik (ŽND) deluje kot mednarodni »stroj« za refleksijo na najvišjem nivoju (vedno se reflektira paradigmatsko, globinsko, tudi če gre za aktualne vhode in probleme) in hkrati kot »stroj« za distribucijo/promocijo vsebin iz Maribora, partnerskih mest, Vzhodne kohezije in po potrebi celotne slovenske kulture v mednarodni prostor in to prek najbolj kredibilnih imen v posameznih državah in prostorih.

Sistem je podprt z vsemi tehnično najsodobnejšimi platformami (lastne video vsebine, prisotnost vsebin na pametnih telefonih, socialna omrežja, prostorska fotografija itd.), domačo in mednarodno »tradicionalno« medijsko infrastrukturo uporablja za lastno

promocijo in promocijo lastnih vsebin (distribucija refleksij Življenja na dotik v domače in tuje medije – naše vsebine povzema in objavlja prek 35 medijev iz 8 držav).

ŽND lahko prevzame brez večjih intervencij funkcijo glavnega promotorja za mariborsko/nacionalno kulturo v evropskem prostoru in to ne na ravni površinskega piarja, ampak v smislu vsebinsko kredibilne in hkrati nezaustavljive ekspanzije.

Izobraževanje, znanost in kultura

Zavod MARIBOR 2012 je v letih 2010, 2011, predvsem pa v letu 2012 posvetil veliko pozornosti izobraževalnim in znanstvenim vsebinam, ki so se na podlagi sodelovanj z različnimi institucijami, organizacijami, društvi ipd. izkazale kot uspešna platforma, ki spodbuja ustvarjalnost in refleksijo različnih starostnih skupin. Hkrati platforma predstavlja izjemno interaktiven primer dobre prakse z visokim trajnostnim potencialom.

Vključevanje različnih organizacij, strokovnjakov in delavcev iz polja izobraževanja, znanosti in kulture tvori interaktivno vozlišče, ki omogoča inovativen pristop k osvajanju znaj in kar je najpomembneje razvija predvsem praktični element, ki spodbuja najmlajše in mlade k tvorbi, pridobivanju in uporabi veščin.

Spodbujanje in razvijanje miselnosti je ključen element platforme, ki dopušča razvoj partikularnih mišljenj v odnosu do skupine in skupnosti, hkrati pa ohranja in poudarja pomembnost sprejemanja drugačnosti. Sobivanje različnih vsebin, mnenj in veščin bogati miselni svet vseh starostnih skupin, njihovo sožitje pa daje vlogi znanosti, izobraževanja in kulture nov, vseživljenjski potencial.

Če naštejemo le nekaj primerov platforme: MALI ARHITEKTI S ČAROBNIM SVINČNIKOM, MLADIBOR, KULTURNI DNEVNIK, RAZ:UM (Razvojno-raziskovalno in umetniško središče Univerze v Mariboru – Hiša znanosti, Hiša arhitekture itd.)

Prostovoljstvo, osebe s posebnimi potrebami

Premagovanje ovir predstavlja pomemben element našega delovanja.

Izhajajoč iz tega je Zavod MARIBOR 2012 v letih 2011 in 2012 razvil nov in izjemno trajnostno naravnan program za lažjo dostopnost oseb s posebnimi potrebami - Kultura ni ovira. Preko

njega želi trajnostno spreminjati podobo in mentaliteto mest. Z vključevanjem prostovoljcev, izobraževalnih in vzgojnih institucij, domov za upokojence, invalidskih zvez, društev, zavodov in drugih organizacij soustvarja okolje, ki je bolj dostopno in prijazno vsem uporabnikom mesta – ne le po tehnični plati, temveč predvsem na nivoju empatije, medsebojne pomoči, ustvarjalnega sobivanja in sproščenega vzdušja.

Vzporedno s programom Kultura ni ovira je zavod MARIBOR 2012 v sodelovanju s Slovensko filantropijo in projektom Mestne občine Maribor City Volunteers razvil model servisne podpore v obliki organiziranega prostovoljstva aktivnosti najširšega vsebinskega spektra. Poslanstvo modela je vzpostaviti prostovoljstvo kot obliko osebne in družbene odgovornosti ter skozi aktivnosti organiziranega prostovoljstva izboljšati življenja posameznikov in družbenih skupin ter tako prispevati k pospešenemu razvoju lokalne skupnosti, ki temelji na vrednotah solidarnosti in nediskriminacije.

Model posameznikom ponuja možnost učinkovite izrabe prostega časa, v katerem posamezniki krepijo ali pridobivajo delovne in učne izkušnje v konkretnih delovnih situacijah.

Kot navedeno je praksa pokazala pomembnost, da mesta, ki so bila nosilci EPK, za svoj nadaljnji uspešni razvoj kulture nadaljujejo razvoj po zastavljenih temeljih in nadalje razvijajo programe, ki tudi po končanju dejavnosti kot EPK z njimi razvijajo in spodbujajo kulturni kapital mesta in okolja, v katerega na različne načine posegajo.

Kot upravljevec nepremičnin (Vetrinjski dvor in MAKS) pa ima Zavod velik potencial, da uspešno trži razpoložljive prostore zaradi izobraževanja s področja umetnosti in kulture (delavnice, izobraževanja itd.) tako za profesionalno kot laično ciljno skupino ter za vse skupine, ki jih mesto Maribor vidi kot pomembne za sinergijski razvoj mesta, temelječ na vsebinah, povezanih s kulturnimi učinki (npr. alternativna umetnost, povezovanje drugega okolja z umetnostjo itd.).

Javni zavod Maribor 2012 je zavod, ki poseduje hkrati tudi vse potrebne kakovosti razumevanja vseh za uspeh potrebnih dejavnikov, zna ciljno organizacijsko in programsko upravljati s kulturnimi središči, njegov ustanovitelj je mesto Maribor, je ciljno usmerjen in usklajen izključno z željami mesta – to je za mesto dragocenost neprecenljive vrednosti v

aspektu pogleda na razvoj kulturno-turističnega razvoja posameznega mesta oziroma regije, v katero je samo mesto umeščeno.

7.2.1 Skrb za razvoj in promocijo kulture

Zavod je strateško usmerjen v nadaljevanje razvoja in promocijo kulture mesta Maribor s pozitivnimi učinki na celotno regijo, državo, evropski in ustrezno pozicionirano tudi v svetovni prostor.

Njegov nadaljnji razvoj bo temeljil na izhodiščih in temeljih, doseženih in postavljenih s projektom »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«, pri čemer bo uspešno izkoristil vsa pridobljena znanja in učinke za to, da se bo učinek, dosežen s predmetnim projektom tudi po zaključku potencirano razvijal v smeri namena, poslanstva in ciljev Zavoda za kulturni in posledično celostni razvoj mesta Maribor.

7.2.2 Povezovanje kulture in turizma

Povečana dejavnost na področju kulture v mestih odpira možnosti tesnejšega sodelovanja oziroma usklajenega delovanja med razvojem kulture in turizma. Sodelovanje v čezmejnih projektih in evropskih projektih sodelovanja te možnosti še poudarja.

Povezovanje je predvsem v smislu skupnega načrtovanja promocije posameznih kulturnih aktivnosti in operativnega sodelovanja pri nastopu do posameznih ciljnih skupin. V mestu Maribor in širši regiji so posledično potrebna dodatna analiza obstoječih, že vpeljanih, kulturnih dogodkov, priprava načrta izkoristka teh kulturnih dogodkov za razvoj turizma in izvedba potrebnih aktivnosti za promocijo.

Turistom je treba omogočiti lažjo dostopnost do informacij o kulturnem dogajanju. Ena izmed možnosti, ki so jo udeležili marsikje tudi v tujini, je združevanje informacij v naprednejši informacijski center po vzoru Mobility Centra v Gradcu ali turistično informacijskih centrov v Oslu, kjer turisti prejmejo vse informacije na enem mestu. To so informacije o kulturnem dogajanju v mestu, podatki o prenočiščih in turističnih zanimivostih ter drugi turistični infrastrukturi, podatki o možnosti javnega transporta itd.

V okviru delovanja predmetnega centra je Zavod primeren kot koordinator in načrtovalec s področja kulturnega dogajanja v mestu tudi v turistične namene.

Poleg navedenega je dobra praksa v tujini pokazala smiselnost uvedbe kulturno-turistične mestne kartice (City Card), ki tako turistom kot tudi prebivalcem mesta olajša dostop do kulturnih dogodkov ter drugih javnih in zasebnih vsebin (npr. javni prevoz, knjižnice, muzejske vstopnice, smučarske karte ipd.). Uvedba takšne kartice je zahtevna tako s pogleda koordinacije vseh vpletenih institucij kot tudi s pogleda vzpostavitve ustrezne infrastrukture.

Zavod ima vse potrebne vire, da nastopi kot koordinator vseh deležnikov s področja kulturnih vsebin, med katerimi je treba doseči ustrezen dogovor glede načina uvedbe predmetne kartice kot tudi operativne izvedbe (npr. transferje denarja iz prodaje kartice do ponudnikov, ključi delitve ipd.). Uspešen primer predmetne prakse, sicer omejen na področje kulture, je Oslo Pass, ki turistom omogoča dostop do več kot 30 muzejev in turističnih atrakcij, brezplačne javne prevoze, popuste pri posameznih ogledih, različnih vrstah najemov, posebnih ponudbah v restavracijah, trgovinah itd.

Zavod bi z upravljanjem prostorov Vetrinjskega dvora posedoval idealno lokacijo za tovrsten informacijski center ter kasneje tudi promocijo in prodajo »mestne kartice«.

OPIS STORITEV/PRODUKTOV TER IMPLEMENTACIJA IN NJIHOV DOPRINOS

Zavod se s svojimi storitvami oz. produkti vključuje v proizvodnjo celostnega kulturnega sektorja in s tem razvoj kulturnega kapitala mesta. Menimo, da je izrednega pomena in samo s takšnim celovitim pristopom možno doseči visoko vreden mestni kulturni portfelj – tudi gospodarno gledano vzporedno optimizirano z najnižjimi možnimi stroški do največjega možnega pozitivnega povratnega učinka na vložek v kulturni portfelj.

Cilji in izhodišča delovanja Zavoda v mestu Maribor, poleg nadaljevanja razvoja predhodno navedenih programov EPK, ki bi jih lahko poimenovali tudi kot produktne osnove, so:

- študentska kultura;
- podjetniška kultura;
- kultura mreženja;
- kulturni konzorcij;
- upravljanje.

7.3 JAVNI INTERES RAZVOJA NA PODROČJU KULTURE ¹⁴

Fokusni namen Zavoda Maribor2012 je biti tudi sinergijsko usklajen z opredelitvami javnega interesa ter cilji in ukrepi, ki prečijo vsa polja kulture in so zapisani v osnutku »Nacionalnega programa za kulturo 2012-2015« (november 2011), takrat Ministrstva RS za kulturo.

Usmeritve so zapisane kot sledi:

- Na področju **posodobitve mreže kulturnih programov** predstavlja podpora kulturnim programom v javnem interesu v smislu spodbujanja samozaposlenih v kulturi, podpora vrhunske umetniške ustvarjalnosti in deficitarne kulturne dejavnosti ter omogočanje samostojnega poklicnega opravljanja kulturnih dejavnosti. Poleg navedenega je cilj izboljšati delovanje javnih zavodov ter zavzeti se za večjo avtonomijo delovanja navedenih ob vzpostavljenih programskih odličnostih, dostopnosti kulturnih dobrin in stroškovni učinkovitosti programov v javnem interesu.
- Z **razvojem in spodbujanjem kulturno-umetnostne vzgoje** je namen prepoznati pomen te v celotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu in širši družbi ter spodbujati

raziskave, ki proučujejo učinke načrtne kulturne vzgoje v vzgojno-izobraževalnem sistemu in družbi v celoti.

- **Podpora izobraževanju, usposabljanju in raziskovanju na področju kulture**, ki je v javnem interesu, predvideva tesnejše povezovanje kulture, znanosti in izobraževanja v prid kakovostnejšemu poučevanju in raziskovanju ter s tem nuditi podporo in razvoj nadarjenosti in ustvarjalnosti, pri čemer se istočasno poskrbi tudi za izboljšanje prostorskih, materialnih in organizacijskih pogojev izobraževanja za umetniške poklice.
- **Podpora kulturnim in ustvarjalnim industrijam**, pri čemer je interes povezati področja kulture z gospodarstvom, izobraževanjem, znanostjo in tehnologijo, s preučevanjem možnosti uveljavljanja novih finančnih orodij za spodbudo razvoja kulturnih in ustvarjalnih industrij, s tem pa razvoj novih možnosti za promocijo kulturnih in ustvarjalnih industrij kot agensov ustvarjalnosti in inovativnosti.

7.4 ŠTUDENSKA KULTURA

Namen je ustvariti ustrezno kulturno-izobraževalno povezavo s študenti, ki študirajo v univerzitetnem mestu, jih 'zadržati' v mestu tako med študijem kot po njem in hkrati preprečiti njihovo fluktuacijo izven mesta v namen kulture (Umetniška akademija; Univerza v Mariboru); izhodišče je pribl. 20.000 rednih študentov – kultura, raziskovalno ustvarjalne prakse itd.

Trenuten odnos študentov, ki živijo in študirajo v mestu Maribor, je neidentifikacija s samim mestom in njegovo kulturno vsebino. Zaradi navedenega se stalno bivajoči študenti ozirajo po zanimivih vsebinah izven svojega okolja, začasno tu živeči študentje pa odhajajo po zaključenih študijskih obveznostih domov ali ravno tako kot prvi na druge lokacije izven mesta.

Namen je skupaj z institucijami, kot so Umetniška akademija, Univerza v Mariboru in drugimi institucijami, ki združujejo študentsko srenjo, pripraviti in aktivno izvajati zanimive kulturne in raziskovalno ustvarjalne vsebine, ki ne bi samo zadrževale trenutnih študentov v samem mestu in preprečevale fluktuacijo, temveč privabile tudi večje število študentov, ki so sicer stalno bivajoči npr. na sredi poti med Mariborom in Ljubljano, pa se zaradi večjega dogajanja

v Ljubljani, odločijo za študij v njej. Tako bi jih lahko privabili v mesto Maribor in potencialno poskrbeli za interes, da Maribor postane njihovo stalno bivališče tudi po koncu študija.

7.5 *PODJETNIŠKA KULTURA*

Namen je ustvariti ustrezno kulturno-podjetniško povezavo preko ustvarjalne industrije (povezava kulture s podjetniškim okoljem in tudi ustvarjanje družbeno odgovornega okolja v podjetništvu ter ustrezne izobraževalne vsebine, povezave z ustvarjalnimi panogami).

Podjetniško okolje je v zadnjem času pokazalo povečan interes po ustvarjanju družbeno odgovornega okolja, kar ga je posledično celostno približalo kulturni strukturi. Preko ustvarjanja ustreznih kulturno-podjetniških povezav je mogoče ustvariti ustrezne podjetniške sodelavniške dogodke, ki združujejo na enem mestu različne tipe podjetnikov in tako tvorijo ustvarjalnost v podjetništvu in s tem tudi kulturno podlago njegovega okolja.

Namen je v podjetništvu ustvarjati in krepiti ustrezno družbeno odgovorno in kulturno okolje, hkrati pa v kulturo pripeljati ustrezna podjetniška znanja, ki bi pomagala k tržnemu razvoju kulture mesta in mu s tem povečevati kulturni portfelj. Ena izmed možnosti je npr. organiziranje podjetniških izobraževanj za kulturne delavce in menedžerje, ki jim kot predhodno rečeno predmetnega manjka, kar se kaže na koncu tudi v stanju trenutnega kulturnega kapitala v mestu.

7.6 *KULTURA MREŽENJA*

Namen je ustvariti mrežni sistem povezovanja regij (izkoristek obstoječih mrežnih povezav preteklih EPK, tekoče izvedbe »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«, različnih institucij itd.), kjer Zavod deluje kot vmesni povezovalni člen.

Ustrezno socialno in družbeno omrežje je temeljnega pomena za ustrezen razvoj kulture nekega mesta, hkrati pa se z institucionalnim, regionalnim in meddržavnim povezovanjem nadgrajuje in bogati trenutno obstoječo kulturno raven.

Namen je izkoristiti že obstoječe mrežne povezave (EPK), pri čemer se Zavod med njimi vključi kot povezovalni člen – kot pomemben povezovalni člen v skupni izgradnji – ter to

izkoristi za stalno ustaljeno in fokusno rast kulturnega portfelja mesta z vsemi znanimi dolgoročnimi pozitivnimi učinki mreženja.

7.7 KULTURNI KONZORCIJ

Namen je povezati vse funkcije ter združiti programe na področju kulture in turizma (Zavod za turizem, Urad za kulturo itd.) ter s tem ustvariti ustrezno povezavo z lokalno samoupravo (povezovanje različnih funkcij v celotni uporabniški sistem za uporabnika turističnih storitev – npr. vzpostavitev pametne kartice (ista kartica za mestne prevoze, vstopnine za muzeje, gledališča, različne turistične vstopnice, športno-rekreacijske centre itd.)) in postati glavni koordinator kulturnih aktivnosti v Mestni občini Maribor.

Temelj rastočega kulturnega portfelja je vsekakor ustrezna povezava vseh funkcij na področju kulturne strukture, pri čemer je pomembno, da se oblikuje kulturni konzorcij in se menedžersko pristopi h koordinaciji tega. Takšna ciljno usmerjena oblika skupnega kulturnega konzorcija omogoča mestu, da z najnižjimi možnimi stroški (tudi naložbenimi 'stroški') pride do maksimalno želenega učinka.

Namen je celostno pristopiti k razvoju kulturne strukture, združiti vse 'igralce' v kulturni strukturi v kulturni konzorcij in posledično učinkovito ter z veliko manj porabljenega časa in denarja ustvariti želeni kulturni kapital in visoko vredni kulturni portfelj mesta. Zavod ima ustrezno usposobljeno osebje in prava znanja, da postane učinkovit glavni koordinator kulturnega konzorcija in posledično vseh kulturnih aktivnosti v Mestni občini Maribor.

7.8 UPRAVLJANJE

Namen je upravljati oz. se uskladiti v delovanju z vsemi organizacijskimi primati na kulturnem področju (Maks, Zavod za turizem, Narodni dom itd.) ter upravljanje z infrastrukturo namenjeno kulturi (Vetrinjski dvor, Maks itd.).

Podobni razlogi kot pri sestavi kulturnega konzorcija so za posledično pomembno fokusno pristopanje k upravljanju infrastrukture, namenjeni kulturi, in hkrati medsebojno usklajevanje delovanje vseh organizacijskih primatov na kulturnem področju.

Namen je podoben kot pri kulturnem konzorciju – z učinkovitostjo in stroškovno ustrezno optimizacijsko rešitvijo ustrezno upravljati za doseg maksimalnega učinka na kulturni portfelj mesta. Zavod ima ustrezno usposobljeno osebje in prava znanja, da postane učinkovit povezovalec in upravljavec navedenega v Mestni občini Maribor.

7.9 FUNDACIJA

Nadaljevanje spodbujanja ustvarjalnosti v okolju. Cilji fundacije za spodbujanje in razvijanje ustvarjalnosti mladih:

- dvig ustvarjalnosti
- omogočiti mladim z manj priložnostmi izraziti ustvarjalnost
- demografske spremembe v okolju (mladi ostajajo)

8. MARKETING

Marketing z zgoraj navedenimi produktnimi osnovami predstavlja sklop celovitih aktivnosti, ki ciljno usmerjajo pot kulturnih produktov in storitev od vseh dejavnikov, ki kulturo v določenem okolju promovirajo oz. ustvarjajo do posameznih ciljnih skupin, ki se jih želimo dotakniti. Krovno ciljno je celotno družbeno-socialno okolje, v katerem želimo iz temeljev ustvarjati kakovostni kulturni kapital in ga nato ciljno gojiti do ustreznega razcveta kulturnega portfelja mesta.

Splošni cilj je enoten, celovit in fokusno usmerjen razvoj kulturne strukture v mestu, ki bo v vseh oblikah, tudi ustrezno tržno, poskrbela za ustrezen kulturni portfelj mesta.

Poti, ki smo jih zastavili preko osnovnih produktov, vodijo do tega cilja, hkrati pa je izredno pomembno, da se upoštevajo vse raznolikosti posameznih dejavnosti v skupni kulturni strukturi mesta. To določa pri vsaki posamezni dejavnosti raznolike stile vodenja in specifične marketinških usmeritev teh, ki jih zahteva posamezna dejavnost znotraj celotne kulturne strukture. Zato je tako pomembno, da ima koordinator kulturnega konzorcija vsa potrebna menedžerska znanja, ki mu omogočajo ustrezno delovanje v tako raznolikem okolju – in to Zavod zagotovo ima, kar je tudi njegova velika konkurenčna prednost in pomeni hkrati izredno veliko možnost doprinosa k rasti kulturnega portfelja mesta.

Vsaka od poti (produktov in znotraj nje dejavnosti) zahteva ustrezen razvoj štirih osnovnih točkovnih usmeritvenih dejavnikov, ki določajo pravila, kako se pravilno gibati po tej marketinški poti, ki smo si jo zastavili, da z nje ne skrenemo. Za vsak produkt je treba postaviti na začetku njegove poti – tj. pred začetkom aktivnosti in implementacije zelenega v okolje – orientacijske odločitve, kako bomo pri ciljnih skupinah vzbudili pozornost, ustvarili interes, prebudili željno in končno dosegli akcijo – tj. uspešno implementacijo produktov v okolje.

Brez prvenstvene vzbuditve pozornosti pri kateri koli ciljni skupini ali posamezniku ni nikoli ustvarjenega interesa. Prednost Zavoda je, da je že in še bo do konca leta 2012 z EPK vzbujena dovolj velika pozornost, da bo potreben interes za kulturni razvoj mesta že

ustvarjen. V tem primeru bomo prehodili pomembno pot, brez katere ne bi mogli prebuditi iz interesa želje in iz želje razviti akcije, katere posledica je zgrajeni želeni kulturni kapital.

Prva že visoko zainteresirana ciljna skupina so prav gotovo študentje. Tu se kaže že tudi želja in je treba preiti le v akcijsko delovanje.

Podjetniško okolje je začelo kazati interes, vendar prebuditev želje še ni bila ustvarjena do zadostne mere – tu je treba prvenstveno razvijati krepitev interesa.

Različne oblike socialnega mreženja so v širšem okolju zahodne kulture dosegle že precej visoko stopnjo interesa in je potrebna prebuditev želje za nadaljnje akcijske aktivnosti.

Zelo pomembno je tudi, da Zavod istočasno z marketingom določi tudi vse postmarketinške dejavnike EPK po koncu 2012 (oz. po junij 2013) in jih vključi kot nadaljnje marketinško orodje za predvidene osnovne izhodiščne produkte.

8.1 DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE ¹⁵

Struktura prebivalstva Mestne občine Maribor je, kot je značilno za razvitejše države, v prid ženskemu spolu, in sicer v okvirnem številčnem razmerju: 53.800 moški in 58.400 ženske, kar pomeni, da več kot 52 % odstotkov celotne populacije pripada nežnejšemu spolu.

Po razvrstitvi v starostne razrede je najmočnejše zastopana starostna skupina med 20. in 65. letom z okvirno 73.000 posamezniki ter starostni skupini do 20. let in nad 65. let obe z okrog 19.600 posamezniki.

Delež starajočega prebivalstva je v mariborski občini nad slovenskim povprečjem, kar je z načrtovanim ustavljanjem fluktuacije možno spremeniti ter trend spremeniti v prid ostajanju mladih družin v mestu in priseljevanju novih. Mariborska občina na splošno zaznava več odseljenih kot priseljenih redno bivajočih prebivalcev, pri čemer je velika težava, da je več kot polovica celotnega aktivnega prebivalstva (cca. 55.000) upokojencev. Preostali del, več kot polovica, prebivalstva je neaktiven, ne glede na status – tj. nimajo lastnega dohodka. Na rodnost med drugimi dejavniki vplivajo tudi kulturni dejavniki, kot so: javno mnenje, morala,

religiozna in etnična pripadnost, antropološki dejavniki, ki kot morebitno neustrezni vplivajo psihološko in sociološko na nižjo rodnost, ki jo je prvokrat povzročila na predmetnem območju gospodarska kriza v osemdesetih letih prejšnjega stoletja (takrat je skoraj desetletje pred slovenskim prvič imela rodnost negativen vpliv) in v drugo trenutna trajajoča, ki stanje dodatno poslabšuje. Zato je izredno pomembno in nujno treba takoj razviti ustrezne kulturne vplive, ki bodo pomagali preusmeriti negativno tendenco rodnosti in odseljevanja v pozitiven trend.

Aktivno prebivalstvo je kar pribl. 70 % zaposleno v storitvenih dejavnostih (značilno večinoma za razvita okolja z višjo žensko populacijo), preostanek obsega nekmetijske dejavnosti do manj kot 1 % kmetijskega.

Mariborska občina ima velik delovni migracijski proces v prid mestu in je to tudi priložnost za širjenje kulturnega aspekta med aktivnim prebivalstvom, ki je zaposleno v mestu, pa sicer prebiva v drugi občini.

Ocenjena skupna in polna kapaciteta celotnega kulturnega trga je okvirno 120.000 posameznikov in institucij (podjetij, ustanov itd.), pri katerih pa je seveda usmerjena pozornost v sam razvoj kulturnega okolja izredno raznolika, zato je treba tudi samo vzbujanje pozornosti prilagoditi posamezni ciljni skupini.

Glede na to, da je pri produktu 'študentska kultura' že vzbujena želja, je pomembno, da samo s pravilno ciljno usmerjenimi aktivnostmi in akcijo animiramo študentsko srenjo, da ostaja v mestu in ne odhaja drugam. Celotna kapaciteta navedene ciljne skupine je 20.000 študentov, ki redno študirajo v Mariboru (od tega jih je približno 25 % redno živečih v mestni občini), vendar čisto v končnem smislu polno zapolnjenega kulturnega portfelja v tem deležu nikoli ne moremo pričakovati polne izpolnitve več kot 80 %. 20 % študentov bo predvidoma vedno takšnih, ki bodo indiferentni do vseh ponujenih oblik kulturnega izražanja. Čeprav menimo, da je v vsakem posamezniku, ne glede na leta, ustvarjalnost v različni meri prisotna, pa je predviden delež posameznikov, ki zaradi različnih razlogov svojega ustvarjalnega čuta v nobenem primeru ne izrazijo.

Tudi sicer pri vsakem posameznem produktu predvidevamo, da je polni možni doseženi potencial 80 % celotnega posameznega produktno in dejavnostno opredeljenega ciljnega trga, 20 % pa deluje indiferentno, čeprav prvi del ustrezno vpliva tudi na zadnjega, ki mu ponavadi v določeni točki začne nezavedno slediti.

8.2 RAZISKAVA TRŽIŠČA

Temeljne zahteve posameznega ciljnega trga bomo analizirali in prepoznali preko delovanja EPK. Tako bo imel Zavod konec leta 2012 zelo jasno sliko trenutnega dogajanja in tendenc ciljnih skupin po določeni obliki ustvarjanja in udeleževanja v kulturnem segmentu.

8.2.1 Analiza trendov posameznega produkta

Študentska kultura je prvenstveno tista, ki je potrebna, da ustvarja nove izzive kulturnega okolja in posledično omogoča drugačnost ter ustrezno po potrebi spreminja obliko kulturnega izražanja v nekem urbanem okolju (jo nadgrajuje) – v resnici sama s svojo ustvarjalnostjo ustvarja sprotne nove trende. V povezavi in s sodelovanjem z inštitucijami, kjer se udeležanja študentska srenja (Univerza v Mariboru, Umetniška akademija in druge inštitucije), bo Zavod prepoznaval želje ciljnih skupin in s skupnim ciljnim razvojnim interesom celotnega kulturno-sociološkega okolja družbe izvajal aktivnosti, ki bodo študentom vzbujali interes in željo k udeleževanju ter posledično spreminjanju kulturnega okolja v smeri pozitivnega povratka, vendar moderniziranih, družbeno moralnih norm v okolje, ki je v obdobju po 2. svetovni vojni stagniral proti zaskrbljujočemu zatonu in pripeljal kulturni portfelj mesta do sedanje kritične točke kulturne 'zaspanosti'.

Trend družbeno odgovornih podjetij je v porastu, saj to v resnici za podjetja postaja obveza. Vsako podjetje, ki se resnično dolgoročno želi uveljaviti v svojem okolju, teži k temu, da bi ga to priznavalo kot etično in družbeno-odgovorno podjetje, ki skrbi za svoje ožje in širše družbeno-sociološko okolje. Če je včasih pomenilo, da je podjetje družbeno odgovorno, če je nastopalo na trgu brez goljufij in prevar, je to danes tisto podjetje, ki se poleg tega, da je finančno odgovorno (skrbi za to, da ima maksimiziran dobiček), hkrati tudi zaveže k etičnemu vedenju, ekonomskemu razvoju, izboljšanju kakovosti življenja zaposlenih (ustrezno upravljanje s človeškimi viri, zdravje in varnost pri delu itd.), njihovih družin, lokalne skupnosti in družbe nasploh (hitro prilagajanje spremembam, okoljevarstvenost itd.).

Družbena odgovornost podjetja je tesno povezana s trajnostnim razvojem podjetja in družbe nasploh ter se v tem delu sinergijsko vključi v kulturno strukturo. To ni nekaj, kar bi podjetje načrtovalo na kratek rok – načrtovanje družbene odgovornosti je del strategije podjetja in njegovega trajnostnega razvoja, gre za način razmišljanja in ne le za kratek odziv na modne trende v družbi. Izziv Zavoda v tem aspektu je spodbujati podjetja, da v načrtovanja svojega strateškega razvoja vključijo tudi predmetni del in tako pozitivno vplivajo na razvoj kulture v njegovem delujočem okolju.

Trend razvoja socialnih mrež je v vzponu na vseh nivojih družbeno-socialnega razvoja in v vseh aspektih kulturne strukture. Tako posamezniki kot celotna družba se vse intenzivneje zavedamo, da je v resnici pomembnejše 'koga' imamo, namesto 'kaj' imamo. 'Kaj' imamo je vse močnejša posledica tega, 'koga' imamo. Pri razvoju predmetnega trenda v kulturnem okolju mesta bo Zavod izkoristil vse pozitivne mrežne povezave izvirajočih iz EPK, pri čemer se zavedamo, da je pomembno, da se z mrežno strukturo potrudimo že v začetku, tj. že med samo izvedbo EPK, saj so mrežni dejavniki v tem času veliko bolj učinkoviti kot po njegovem zaključku. Hkrati se zavedamo, da je pri tem potrebna vztrajnost – drugemu je treba dati možnost, da se nam v miru približa korak po korak, v njegovem ritmu. V tem primeru bo končna mrežna struktura veliko močnejša, kot če bi na začetku s silo vpenjali v mrežo – v tem primeru bi bilo v tej strukturi preveč šibkih členov, ki bi bili nedejavni ali celo želeli izstopiti. Tako lahko tudi pristopimo veliko bolj organizirano in se s tem ne prepuščamo naključjem, ki se sicer v socialnih stikih tako radi 'zgodijo' in so posledično zaradi tega velikokrat neučinkoviti. Zavedamo se, da je vzpostavljanje predmetnega mrežnega sistema izrednega pomena, hkrati pa tudi vztrajnostna gradnja na dolgi rok, ki zahteva učinkovito tako timsko kot skupinsko delo.

Posamezni projektni konzorciji so v zadnjem času postali hit razvitega socialno-družbenega okolja, ki se v Sloveniji še sicer niso začeli intenzivno razvijati, vendar je že mogoče zaznavati posamezne strukturne spremembe v delovanju na različnih področjih (predvsem trenutno prvenstveno na podjetniškem področju) – vse manj bo klasičnih struktur, iz katerih se nadomestno razvijajo projektne skupine in različni konzorciji, ki projektno sodelujejo in delujejo v določen namen, pri čemer je cilj optimizacija stroškov na vseh nivojih in hkratno zaradi fokusnih in celovitih rešitev dosega največjo možno učinkovitost. Zaradi že vsega

navedenega menimo, da je pomembna in potrebna postavitev kulturnega konzorcija, ki bo produktno to lahko izvedel, pri čemer ima Zavod že vse potrebne družbeno-poslovne resurse.

8.2.2 Ključne ugotovitve

Iz vsega zgoraj ugotovljenega je ključnega pomena, da se k vsem navedenim analizam pristopi pravočasno in organizacijsko časovno optimalno, da ne bi zamudili primernih izvedbenih rokov. Glede na to, da bi Zavod nadaljeval začeto funkcijo EPK v prenovljeni obliki, je pomembno, da se nekatere podatke informativnega značaja začne pridobivati že v teku EPK, saj s tem ne bo moten tekoči proces, v nasprotnem primeru pa bi to pomenilo ogromno izgubo časa in s tem dokaj visok oportunitetni strošek časa.

Pomembno je že sprotno pridobivanje in gradnja kakovostne podatkovne baze kupcev, konkurence, dobaviteljev, promotorjev in vseh drugih udeležencev, ki bodo del procesa EPK. Osnovne in poenotene podatkovne baze so temelj za nadaljnje delovanje Zavoda in njegova startna izhodiščna osnova.

Marketinška kampanja EPK je hkratno ves čas funkcijsko usmerjena tudi k vsem produktom Zavoda, saj v nikakršni meri ne spreminja njene zasnove, postavlja pa ustrezne temelje nadaljnjemu delovanju.

Prav tako je treba takoj z mrežnim delovanjem dejavnikov (kulturno-socialne mreže), ki so delujoči v projektu EPK in jih hkrati pripravljati na sodelovanje po sredini leta 2013.

Ravno tako je pomembno, da se že med procesom EPK začne razvijati podjetniško-socialno kulturno okolje preko prepoznavanja koristnosti EPK za podjetniško okolje.

8.2.3 Marketing in komunikacija »MARIBOR 2012 – EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE«³

Strategija trženja bo temeljila na nadaljevanju začrtane poti te z EPK, saj je le tako mogoče ustrezno in potencialno polno izkoristiti ter meriti učinke zadnje z upoštevanjem razpoložljivih sredstev. Še vedno je temeljni koncept komunikacije: povezovanje, umetniške vsebine in skupnost.

»MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« projektno uporablja novejši model marketinga, ki vključuje vse člene do ciljnih segmentov in javnosti ter temelji na sodelovanju. Vsi člani verige sestavljajo skupno zavezništvo, ki uresničuje skupni cilj za dobro vseh posameznih členov in skupine kot celote.

Model temelji na predpostavki, da vsakdo doda svoj delček h kakovosti, dodaja del vrednosti končnemu dogodku/znamki. Ta znamka prinaša pozitivne učinke na individualni in skupinski ravni, tako deluje motivirajoče na vse udeležence, člene v kulturni verigi. Zainteresirani so za medsebojno sodelovanje ter spodbujeni k izboljšavam in inoviranju, kar koristi vsem, od avtorja, preko ustvarjalcev, producentov, organizatorjev in promotorjev do končnega potrošnika/obiskovalca kulturnega dogodka. Prednost Evropske prestolnice kulture Maribor 2012 je partnerstvo več mest, ki so deležniki pri ustvarjanju te edinstvene prireditve, izredno pomembno pa je skupno promocijsko nastopanje z gospodarstvom in s turističnimi akterji.

Prebivalce Maribora in partnerskih mest smo opredelili kot redne in stalne obiskovalce prireditev »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«, ostale segmente pa kot občasne obiskovalce določenih prireditev. Obiskovalci partnerskih mest in Slovenije na osnovi večje prepoznavnosti prireditve se zavedajo dogodka, ki poteka v njihovem mestu, v letu prireditve v svoje vsakodnevne navade vključijo obnašanje, prilagojeno prireditvam iz projekta, prav tako se aktivno vključujejo v ustvarjanje prireditev.

Maribor in partnerska mesta imajo oblikovano skupino obiskovalcev prireditev. Ta segment bo ostal zvest svojim dogodkom in prireditvam, ki jih je obiskoval do sedaj. Prav tako bo prav ta segment v letu 2012 najhitreje širil meje svojega interesa in se odločal za obiskovanje novosti in raznolikih dogodkov, ki so del kulturne ponudbe v letu 2012 ter bo s tem nadaljeval po navedenem obdobju, če bo v okolju za to ustrezno poskrbljeno.

Zastavljeni cilji EPK se dosegajo z uporabo širokega spleta orodij komuniciranja, v prvi vrsti z serijo akcij, usmerjenih k relevantnim ciljnim javnostim. Vsaka izmed teh se nato razdeljuje na vrsto krajših, usmerjenih k doseganju specifičnih ciljev, povezanih z izbrano dejavnostjo, s problemom in časovno dimenzijo.

Prek komunikacije programa EPK in celotnega projekta želimo plasirati sporočila, definirana v poslanstvu, viziji in projektnih ciljih.

Ključna izhodišča komuniciranja:

- Vrednote projekta in njegovih ustvarjalcev: rast, razvoj, napredek, ustvarjalnost, ambicioznost, povezanost, poštenost, solidarnost, enakost, pogumnost, veselost, neodvisnost, tolerantnost.
- Projekt iniciira povezanost med vsemi deležniki (gospodarstvo, lokalna skupnost, mediji, obiskovalci, politika, prostovoljci, ustvarjalci).
- Vizija EPK: Sprožena dinamika kulturnega ustvarjanja v Mariboru, njegovih partnerskih mestih, severovzhodni kohezijski regiji in celotni državi Sloveniji bo doživela razvojni pospešek. Osnovan je na ustvarjalnih in samozavestnih posameznikih, ki so temelj bolj inovativnega in zato prodornejšega gospodarstva. V meščanih in državljanih obudi ponos in pogum, potreben za uveljavljanje družbenih sprememb, značilnih za odgovorne in odprte demokratične družbe. Povrne se zaupanje v sposobnost doseganja različnih ciljev, ki si jih zastavljamo kot suverena država in sestavni del EU.

Komuniciranje s ciljnimi skupinami se izvaja na več ravneh:

- na lokalni ravni z vključevanjem najširše ciljne skupine, lokalne skupnosti, v dogajanje na projektu;
- na nacionalni ravni privabiti kar največje število Slovencev s poudarkom na migraciji Ljubljančanov v regijo;
- na mednarodni ravni poskrbeti za zabavo tako obiskovalcev prireditev kakor tudi tujih turistov, ki bodo v letu 2012 v Slovenji.

Odprto vprašanje po končanju EPK je obstoj 'Info centra', ki se ga bodo ciljni uporabniki produktov že navadili uporabljati in bi ga lahko z malo tekočega stroška uporabljali v nadaljnje kot zelo aktivno promocijsko sredstvo, tako bi bil hkrati kakovostna informacijska podpora kulturnega sektorja v mestu. Menimo, da je obstoj informacijskega centra izrednega pomena, saj z malo stroški za mesto pomeni velik pozitiven končni učinek in kot takšen pomeni velik doprinos mestnemu kulturnemu kapitalu tudi v bodoče, saj bo med EPK

polno zaživel in bi opustitev pomenila izpuščeno priložnost in s tem osiromašenje kulturnega sektorja.

8.2.4 Strategija izbiranja konkurenčnih prednosti

Temeljna izhodišča izbiranja konkurenčne prednosti so prav gotovo pridobljene izkušnje in podatkovne baze preko izvedbe EPK ter strokovni kader, ki se je strukturiral preko tega in za katerega lahko rečemo, da v vseh ozirih potreb ima zahtevano znanje, timsko utečenost, ustvarjeno avtoriteto na področju kulture ter doseženo dobro ime za izvedbo načrtovanih produktov Zavoda.

Izredno pomembno za mesto in razvoj njegovega kulturnega kapitala je tudi ustrezno merjenje učinkov po izvedbi EPK, saj so izkušnje preteklih EPK pokazale, da se dejanski učinek izvedene EPK pokaže šele v treh do petih letih po izvedbi, za kar ima Zavod tudi zaradi zgoraj navedenega ustrezna orodja za potrebno proučitev in spremljanje učinkov ter uspešno nadgradnjo teh.

9. ANALIZA SWOT TER OZKA GRILA S POTENCIALNIMI REŠITVAMI IN NJIHOVIM PREPREČEVANJEM NASTANKA

Po končani izdelavi akcijskih planov v mesecih januar–februar 2013 se nadgradi tudi analiza SWOT in razmisli o rešitvah potencialnih ozkih grl. Trenutna tabela je postavljena iz današnjega izhodišča za celotni Zavod in njegov vpliv na okolje, v navedenem obdobju pa je potem treba na osnovi razmisleka razvoja posameznega produkta povezano nadgraditi tudi analizo SWOT.

9.1 NOTRANJI DEJAVNIKI

9.1.1 Prednosti

- Izkušen kader, ki že deluje uspešno timsko preko izvedbe EPK (izobrazba, utečenost, produktivnost, izkušnje itd.) – formirana ekipa, ki je sposobna menedžersko uspešno voditi in izvesti velike projekte; vzpostavljena homogena ekipa strokovnjakov.
- Ustvarjena pozitivna avtoriteta na področju kulture preko EPK – Zavod prepoznaven v lokalnem okolju in tujini.
- Ustvarjeno dobro ime na področju kulture preko EPK – bogate reference Zavoda v lokalnem in v mednarodnem okolju.
- Fleksibilna velikost Zavoda (optimalno velik za uspešno fleksibilnost).
- Zgrajene kakovostne podatkovne baze, izhajajoče iz izvedbe EPK.
- Lokacija prostorov 'Vetrinjski dvor' itd.
- Kultura še vedno ni izkoriščena v zadostni meri za potrebe turizma.
- Za kulturno okolje novi zanimivi produkti, s čemer se odpirajo novi trgi ter povečuje kulturni portfelj mesta.
- Preko ustreznega upravljanja in ustvarjenega kulturnega konzorcija do minimaliziranja stroškov mesta in do maksimalnega učinka na kulturni kapital.
- Zaradi celovitega upravljanja s kulturnim portfeljem tudi dosežek vseh drugih pozitivnih učinkov na minimalizacijo stroškov znotraj kulturnega sektorja, kot so dobava s strani dobaviteljev po sistemu 'just in time' z minimaliziranimi stroški zaradi poenotenih dobav, doseganje boljših plačilnih pogojev itd.

- Dvig vrednosti kulturnega kapitala v očeh domačih in tujih turistov, učinkovito usklajevanje tehnologij itd.
- Lažje prepoznavanje konkurence na trgu.
- Razvoj dinamike v kulturnem okolju mesta.
- Razvoj sodelovanja na področju kulture med mesti ter učinkovito socialno mreženje.
- Lokacijsko ustrezno pozicioniranje.
- Sposobnost merjenja in spremljanja postučinkov izvedbe EPK v obdobju 3–5 let po končani izvedbi.

9.1.2 Slabosti

- Visoka investicija, če ne bi bili pravilno izkoriščeni postučinki EPK za nadaljnji razvoj.
- Omejeni strokovni kadri, ki bi jim morda sčasoma začelo primanjkovati časa in bi bilo potrebno dodatno zaposlovanje in 'vzgoja' novih kadrov, kar pomeni dodatno porabljen čas in višji fiksni strošek dela.
- V primeru prehitre diverzifikacije preveliko število razpršenih dejavnosti, ki ne bi bile ustrezno regulirane, kar bi pripeljalo do prevelike porabe denarja na eni strani in premalo učinka na drugi, hkrati pa bi prišlo do zmede in nepreglednosti pri obiskovalcih.
- Neustrezna izkoriščenost kulturnega potenciala.
- Morebitna fluktuacija strokovnega kadra.
- Številčno omejeni kadri za potrebe velikosti projektov zaradi optimizacije stroškov.
- Neustrezna motiviranost zunanjih sodelavcev.
- Potencialna neskladnost interesov pri razvoju produktov in strateški rasti.
- Slaba organizacija lahko pomeni slab ugled, kar oteži promocijo, prepoznavnost, trženje itd.
- Slabo izkoriščeni inovativnost in ustvarjalnost: če se kulture ne prikaže na atraktiven in zanimiv način z uporabo najnovejših informacijskih tehnologij, ni zanimanja in posledično obiska.
- Če ne bi ustrezno prepoznali naših ciljnih kupcev in specifičnosti gostov, ki jih zanima kultura – se ne bi v zadostni meri zavedali, da se je treba vedno vprašati, kaj, kako, kje in kdaj komu ponujamo, koliko imamo denarja ipd.

- Morebitno neustrezna identifikacija ustvarjalno umetniških vsebin, ki omogočajo uspešno promocijo, še posebno, če je že v programe vključeno veliko meščanov.

9.2 ZUNANJI DEJAVNIKI

9.2.1 Priložnosti

- Ohranjanje kulturnih programov EPK.
- Povečano zanimanje okolja za kulturo v mestu Maribor zaradi izvedbe EPK in integritetno kulturo bivanja.
- Rastoči trg, ki se povečano zanima za različne oblike kulture.
- Kakovosten preskok v razvoju in koordinaciji kulturnega dogajanja v Mariboru in regiji.
- Subvencije države in mesta, ki vključujeta razvoj kulture med njune glavne prioritete; možnost črpanja evropskih sredstev.
- Premalo kakovostnih kadrov za kulturni turizem in kulturni menedžment (tudi nevarnost).
- Ni intenzivnih izobraževanj za kulturni turizem.
- Povezava med akterji je še vedno neustrezna.
- Primerjalno z Ljubljano interes večjega števila ciljnih skupin in posameznikov za razvoj ustvarjalnih dejavnosti za nižje finančno nadomestilo.
- Oddaljenosti drugih krajev po Sloveniji ter bližnjih Avstrije, Madžarske in Italije so relativno majhne.
- Dobri obstoječi temelji, na katerih se lahko razvije kultura in z njo povezan turizem (razne tematske poti, pohodniške in učne poti, vinske ceste itd.).
- Na evropskem nivoju širše poznana lokacija Maribor–Pohorje (npr. zaradi Zlate lisice, Festivala Lent, Festivala Maribor, EPK itd.), kar se lahko s pridom izkoristi tudi pri gradnji kulture v povezavi s turizmom.
- Izredno raznolika kulturna dediščina (pester antropološki razvoj – mejniki).
- Dober potencial za možnost izkoriščanja povezave (pametna kartica) galerij, razstav, muzejev, mestnega potniškega prometa, internetnih povezav, skupnih promocijskih dejavnosti itd.
- Nepoznana/neodkrita kulturno-turistična mesta za tujce.

- Nove tržne niše (kot je npr. večji interes vse širših množic za duhovno kulturo – npr. kot jo ima Međugorje v Bosni; razvoj ustvarjalnega turizma).
- Maribor kot univerzitetno mesto – možnost razvoja intelektualno kulturnega kapitala.
- Razvit zdraviliški turizem, ki omogoča dobre povezave s kulturo.
- Možnost celoletnega turizma.
- Enotna denarna evro valuta.
- Potreba prebivalcev in turistov po oživitvi dogajanja v mestu.
- Slovenija nima institucije, specializirane za program kulturnega menedžmenta in kulturnega turizma.

9.2.2 Nevarnosti

- Visoka nepremičninska vrednost lokacij v upravljanju, kar lahko v prihodnosti pomeni visok pričakovan donos na kapital s strani MOM.
- Morebitna neskladnost interesov institucij, ki odločajo o razvoju kulture v mestu.
- Nepripravljenost potrebnih institucij na sodelovanje.
- Splošno pomanjkanje potrebnih financ za razvoj kulturnega sektorja mesta.
- Slabo motivirano spodbujevalno okolje na državnem nivoju, ki naj bi skrbelo za razvoj kulturnega kapitala v državi.
- Velika brezposelnost in pomanjkanje denarja v okolju.
- Ne bi bili v okolju ustrezno identificirani kakovostni izvajalci in bi se posledično delale napake pri vabljenju k sodelovanju teh.
- Premalo kakovostnih kadrov za kulturni turizem in kulturni menedžment (tudi priložnost).
- Premajhno zavedanje pomembnosti razvoja kulture za posamezno mesto.
- Spremembe zakonov, predpisov, odločb, ki bi slabšale možnosti razvoja kulturnega kapitala.
- Kriza – gospodarska, družbena, politična, finančna.
- Razprtije znotraj različnih političnih sistemov, ki končno vplivajo na razvoj kulture.
- Konkuriranje sosednjih mest v državi, namesto sodelovanja.

- Neustrezno in netransparentno trženje kulturnih produktov tistih, ki se ne bi želeli priključiti kulturnemu konzorciju.
- Nezainteresiranost lokalnega prebivalstva za razvoj kulture v mestu.
- Neustreznost razpoložljivih infrastruktur za potrebne izvedbe.
- Mesto preko letališča ni mednarodno dostopno.
- Neprimerno vreme in drugi zunanji dejavniki, ki bi preprečevali izvedbo dogodkov oziroma zmanjševali interes kupcev/potrošnikov/obiskovalcev.

10. LOKACIJA

Vetrinjski dvor je lociran v samem centru mesta Maribor in s tem tudi na strateško izredno primerni lokaciji za potrebe vseh načrtovanih produktov Zavoda.

Uporabnih notranjih površin je 1.458 m², uporabnih zunanjih površin okvirno 524 m², do razlike skupnih neto površin v velikosti 2.127 m² pa pripada tehničnim prostorom (39 m²).

Slika 2: Fotografiji Vetrinjskega dvora

Vir: Zavod Maribor 2012.

Sama lokacija in zgradba je izrednega pomena za uspeh zaradi naslednjih dejavnikov:

- locirana je v centru mesta ob sprehajalni poti, kjer je dobro opazna in lahko dostopna za vsakega zainteresiranega posameznika;
- je vizualno privlačna z zgodovinsko kulturno osnovo, ki simbolično ponazarja vse, kar Zavod načrtuje implementirati v okolje;
- daje zgodovinske privlačnosti, kar je nujno potrebno, da lahko kot takšna uspešno promovira kulturni kapital mesta;
- ima ustrezno urejeno vso potrebno infrastrukturo.

Zunanje površine je mogoče v obdobju toplejših mesecev izkoristiti za različne odprte kulturne otvoritve manjšega obsega, saj je za navedeno zagotovljena vsa potrebna podpora, kar je dodana vrednost k vsemu navedenemu.

Notranje površine so še posebej primerne za različne prireditve (dvorana in vizualno privlačni predprostor, ki so primerni hkrati tudi za namen odprtih galerij), različna izobraževanja, retro prostor, prodajni lokali, kavarna (trenutno še nedelujoča), ateljeje, pisarniško izvedbene prostore, ki celostno pokrivajo potrebe Zavoda ob razvoju predvidenih produktov.

Preglednica 1: Uporabne zunanje površine

NADSTROPJE		ZUNANJA POVRŠINA	m ²
Pritličje	P.01	Vhodna veža - pasaža	41,4
	P.02	Dvorišče	467,3
	P.03	Predprostor	4,8
	P.04	Stopnišče	10,8
SKUPAJ PRITLIČJE			524,3
Nadstropje	N.14	Gang	105,7
SKUPAJ NADSTROPJE			105,7
SKUPAJ ZUNANJE POVRŠINE			630,0

Vir: Zavod Maribor 2012.

Preglednica 2: Uporabne notranje neto površine

NADSTROPJE		PROSTOR	m ²
Klet in pritličje	K.01	Skladišče in mostovž	53,2
SKUPAJ KLET Z PRITLIČJEM			53,2
Pritličje	P.05	TIC	101,6
	P.06	Prodajni lokal 1	29,8
	P.07	Prodajni lokal 2	34,5
	P.08	Studio z galerijo	93,3
	P.09	Sanitarije - najemniki	12,5
	P.10	Hodnik	7,5
	P.11	Sanitarije - kavarna	18,1
	P.12	Predprostor z garderobo	133,8
	P.13	Kavarna	86,8
SKUPAJ PRITLIČJE			517,9
Nadstropje	N.02	Pisarna 1	51,6
	N.03	Pisarna 2	56,9
	N.04	Pisarna 3	33,1
	N.05	Pisarna 4	35,4
	N.06	Sprejemnica	49,4
	N.07	Hodnik	19,8
	N.08	Sanitarije	5,8
	N.10	Stopnišče	19,3
	N.09	Catering	17,5
	N.11	Sanitarije	18,2
	N.12	Predprostor	146,7
	N.13	Dvorana	125,4
SKUPAJ NADSTROPJE			578,9
Mansarda	M.01	Atelje 1	122,5
	M.02	Atelje 2	152,2
	M.03	Garderoba	12,7
	M.05	Hodnik	20,8
SKUPAJ MANSARDA			308,2
SKUPAJ UPORABNI PROSTORI OBJEKTA			1.458,1

Vir: Zavod Maribor 2012.

11. STRATEGIJA RASTI

Z EPK in njenimi dolgotrajnimi učinki Zavod pričakuje, da se bodo postavili trdni temelji za nadaljnje delo in rast kulturnega kapitala v mestu.

Prvenstveno je Zavod ciljno usmerjen v generični razvoj predvidenih produktov do maksimizacije njihove vrednosti v kulturnem portfelju mesta. V tej fazi se ne načrtuje nobenih dejavnosti izven predmetnih produktov, ki ne bi bili povezani z njimi na način, da jih fokusno gradimo, saj če bi preveč razpršili interese, želenega učinka ne bi bilo, ker v primeru prevelike razpršitve ne bi mogli kakovostno graditi kulturne strukture mesta.

Diverzificirana rast izven načrtovanih produktov v tem trenutku zaradi navedenega v začetni fazi ni načrtovana. Ko bo posamezni produkt generično zrasel do faze in dosegel zgornjo mejo maksimizacije razvoja, bomo ustrezno začeli izvajati diverzificirano rast novega produkta, ki bo pripomogel k nadaljnji rasti kulturnega sektorja mesta.

Na osnovi navedenega se skladno načrtujejo vzporedno vse aktivnosti in posamezne strategije rasti posameznega produkta in sklopov (npr. trženja, financ itd.). Akcijski plan tržne rasti posameznih produktov Zavoda se za prva tri leta delovanja pripravi v obdobju januar–februar 2013, ko bodo tudi že vzpostavljene trdnejše smernice izhajajoče iz EPK, hkrati pa se plan nato letno usklajuje in na novo pripravlja za bodoče triletno obdobje v jesenskem času (september–oktober) za naslednje prihajajoče koledarsko leto.

Za želeno rast ima Zavod vse potrebne normative:

- menedžment in zaposleni so izkušene osebe;
- je strukturno in organizacijsko ustrezno razvejana institucija;
- način vodenja in izvajanja dela je timski, birokratizacija pa ustrezno urejena;
- finančni nadzor je znotraj dejavnosti Zavoda načrtovano organiziran po profitnih centrih, pri čemer vsak produkt predstavlja svoj profitni center;
- za sprotno poslovanje so načrtovani mesečno planiranje, analiziranje in nadzor;
- za vsakokratno planirano rast so načrtovani temeljito finančno planiranje, analiziranje in nadzor;

- povezavo z mnogimi institucijami v mednarodnem prostoru;
- spodbuja se inovativnost na vseh področjih in ozirih;
- usmerjenost v maksimizacijo kulturnega kapitala s povečevanjem prodaje produktov;
- Maribor je na področju kulture polno razpoložljivi rastoči trg.

12. SLOVENIJA IN REGIJE: OPREDELITEV TERITORIJA IN ARGUMENTACIJA POTREB PO POVEZOVALNI INSTITUCIJI

Kohezijski regiji Vzhodna Slovenija in Zahodna Slovenija sta bili uvedeni z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in določeni s sklepom Vlade RS (83. redna seja Vlade RS, 54910-3/2005/12, 7. 11. 2005). Vlada je pri Evropski komisiji vložila predlog za njuno notifikacijo kot statističnih teritorialnih enot NUTS-2. Vzhodna Slovenija vključuje razvojne regije (teritorialne enote NUTS-3): Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Spodnjeposavska, Zasavska, Jugovzhodna Slovenija in Notranjsko-Kraška. Zahodna Slovenija vključuje razvojne regije: Osrednjeslovenska, Gorenjska, Goriška in Obalno-Kraška.

Predlog programa Evropske prestolnice kulture 2012 (EPK 2012), kot ga je izdelala KID KIBLA, je povezati vse mestne občine t.i. Vzhodne kohezijske regije – Murska Sobota, Ptuj, Slovenj Gradec, Velenje, Celje, Novo mesto in Maribor ter regije Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Zasavska, Spodnjeposavska, Notranjsko-Kraška – in je takšno zasnovo tudi podkrepilo z zgodovinskimi, kulturnimi, etnografskimi, naravnimi in gospodarskimi argumenti. Če želimo zajeti celotno regijo, bi bilo poleg 7 mestnih občin smiselno k sodelovanju privabiti tudi občine, ki so središča regij, niso pa mestne občine, denimo Notranjsko-Kraške je Postojna, Spodnjeposavske Krško, Zasavske Trbovlje. V medregijsko in policentrično mrežo našega povezovanja bi tako zajeli 10 krajev.

V vsakem primeru bi bilo dobro iz sedanje mreže šestih partnerskih mest v EPK 2012 povabiti preostale občine k sodelovanju. Od njihove odločitve bo potem odvisen formalni okvir delovanja institucije in na tej strukturi bomo tvorili nadaljnje korake. Ker določena izhodišča za pripravo takšnega projekta že obstajajo, bi bilo treba v programske smernice samo vnesti nove razvojne in strateške dokumente ter jih usmeriti skladno s prihodnjo finančno perspektivo EU 2014–2020. Institucija, ki lahko nastane na podlagi teh dokumentov, bi si morala kot enega osnovnih ciljev zadati razvoj ustvarjalnega sektorja oz. kulturne industrije v najširšem pomenu besede. Pri tem se ne bi smeli obremenjevati ne omejevati z definicijami drugih držav in se zavedati, da moramo tudi ta sektor zasnovati na lastni realnosti ter naših kakovostnih prednostih in posebnostih.

Kot je bil projekt EPK 2012 enkratna priložnost za razvoj Vzhodne kohezijske regije, ki se vse bolj realno zarisuje tudi v državnih (vladnih) strateških dokumentih prihodnjega razvoja Slovenije, je nadaljevanje medregijskega in policentričnega omrežja, ki se je zarisalo, ena ključnih posledic institucionalne organiziranosti, ki se je vzpostavila med pripravo in trajanjem projekta EPK 2012, katerega rezultat je tudi ustanovitev Javnega zavoda MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture. Že v finančni evropski finančni perspektivi, v iztekajočem se sedemletnem obdobju 2007–2013, ko je bila Slovenija neto prejemnica evropskih sredstev, je tej regij namenjenih 3,5-krat več sredstev iz evropskih skladov kot zahodni. V prihodnjih finančni perspektivi 2014–2020 pa se zaenkrat kaže uresničitev predvidevanj, da bodo po vstopu novih članic, deležne razvojnih in strukturnih sredstev le manj razvite regije oz. pokrajine, torej v Sloveniji samo Vzhodna kohezija.

12.1 DRŽAVNE IN EVROPSKE USMERITVE

Med letoma 2007 in 2013 je vsota, ki jo je Slovenija prejela iz evropske blagajne in je letno seveda nihala v odvisnosti od raznih faktorjev, znašala preko 500 milijonov evrov. Kako bo naprej, bomo videli ob obelodanitvi dokumentov, kot jih bo pripravila nova vlada. Gotovo pa je, da bo ta sredstva treba tudi porabiti, pomeni, si izmisliti projekte, jih spisati in finančno ovrednotiti, še prej zanje najti podlage v strateških in razvojnih dokumentih države, regije in lokalne skupnosti in zanje najti tudi manjkajoč del sredstev, saj podpora iz enega vira praviloma ni 100-odstotna, razen izjemoma in pri redkih programih, kar je idealna priložnost za obstoj in izhodišče za razvoj nadaljnje delovanje institucije, kot je Javni zavod MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture.

Zato je to enkratna možnost, da tako unikatna in izjemna institucija, ki povezuje 6 mest in 6 regij, postane prva organizacija dobre prakse oz. t.i. omrežje izjemnosti, ki je v Sloveniji usmerjena na področje ustvarjalnega sektorja, kar je skladno z usmeritvijo EU 2014–2020, definicijo in ambicijami celovitega segmenta Kreativna Evropa kot bodoče vizije interdisciplinarnosti in vzajemnosti sektorjev in direktoratskih ter ustrezno razvojnim pogledom vlade RS, saj povezujemo vse segmente ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport ter jih nadgrajujemo tudi z drugimi resorji, gospodarskim v smislu razvoja

podjetništva in kulturnega turizma, okoljskim pri novih investicijah v kulturno dediščino in drugo infrastrukturo ter skladno z delovnim in socialnim pri razširjanju in zviševanju starih in ustvarjanju novih zaposlitev.

12.2 FORMALIZIRANJE VZHODNE KOHEZIJE (GLEJ SLIKO PRILOGA 1)

Prav tako je v delovanju povezovalne regijske institucije enkratna priložnost Vzhodne kohezije, da najde svoje razvojne potenciale in nadaljuje skupno platformo, ki ne bi bila prva le v Sloveniji, ampak tudi novum v Evropi, vsaj na konkretnem področju ustvarjalnih industrij, izhajanja iz projekta EPK in povezovanja z drugimi segmenti delovanja, in od katere bi celotna regija imela korist na dolgi rok. Zatorej je treba projekt EPK tudi v smislu trajnosti jemati kot pričetek širše strukturirane entitete, organizirane pri nas v javni zavod MARIBOR 2012 in nato nagrajene v institucijo za medregijsko sodelovanje ter ohranjene v aktivnostih, ki lahko preko skupne programske platforme oplemenitijo celotno regijo, izkoristijo njene pozitivne potenciale in ji s kulturo, izobraževanjem, znanostjo, obnovljivimi viri energije, informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami (IKT), ustvarjalnimi industrijami, spodbujanjem inovativnosti, kulturnim turizmom in drugim pripomorejo do razvitosti.

Tak institucionalizirani trajnostni moment Vzhodne kohezijske regije bi bil ključen pri ustvarjanju podstati za izhod iz manjše razvitosti in bi moral tudi z državnega stališča biti spoznan kot enkratna priložnost za celotno Slovenijo, saj bi z njim dvignili gospodarstvo več kot polovice države in ga približevali ravni razvite, Zahodne kohezije. To je nedvomno ambicija, ki je nadvse pomembna tako z narodnogospodarskega kot širše socialnega stališča in bi jo morala imeti med svojimi prioritetami vsaka politična oblast oz. vlada.

Slovenija je imela že z zastavljenim konceptom vzhodnokohezijske EPK 2012 priložnost, da vzpostavi model razvoja neke širše regije s pomočjo kulture in z njo povezanih dejavnosti ter na kulturi temelječi spodbudi, načine in poti iz nerazvite v razvito regijo, s čimer postane svojevrstni evropski (in verjetno tudi svetovni) unicum, ki služi vsem drugim državam in regijam s podobnimi problemi kot primer odlične prakse. S tem bi se Slovenija kot država zagotovo najbolje predstavila in vpisala na evropski in svetovni zemljevid z najbolj pozitivno

konotacijo in razvojno umerjeno vzorčnostjo. Zato je treba že, ko se projekt EPK 2012 izvaja, preiti v naslednjo fazo, v trajnostne rešitve, ki so bile ene od ključnih argumentov, da je bil Maribor s partnerskimi mesti nominiran za projekt EPK 2012. Koordinacijska institucija je med najpomembnejšimi podstatmi za nadaljevanje zadanih ciljev v smeri trajnosti.

Zelo verjetno država boljše priložnosti za celovitost akcije, ki je kulturna in gospodarska hkrati ter obenem razvojno vzpostavlja nerazvito regijo in še promovira celotno državo v skladu z družbo prihodnosti, temelječo na sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologijah, ne bo imela nikoli več. Ta trenutek je prav zdaj, v letih od 2007 do 2013, potem od 2014 do 2020, in tukaj, v Sloveniji in Vzhodni kozehijski regiji. Vsakršno neupoštevanje teh dejstev je neprimerno in neodgovorno, saj lahko razvojno povsem spremeni prihodnost vseh nas in tudi celotne države oz. jo celo onemogoči, tudi in predvsem v smislu ekološkega delovanja, sonaravnega bivanja ter trajnostnega razvoja na podlagi kulture in storitev in ustvarjanja novih delovnih mest. Vzhodna kohezijska regija je naravnost idealna za tako razvojno opcijo, slovenska politika bi jo morala uvideti in jo tudi omogočiti. V izvedbenem smislu je regionalni koncept kulturne prestolnice testni preizkus politično usklajene zaveze o regionalizaciji Slovenije (ustanovitev pokrajin).

12.3 VSEBINSKA IN FORMALNA MREŽENJA

Pri tem bi se lahko oprli na vse slovenske kulturne, znanstvene in tudi izobraževalne mreže. Primer take je zagotovo Mreža multimedijskih centrov (M3C), ki bi lahko s svojimi nalogami opravljala vlogo regionalnih sinergetskih točk in to na kar najrazličnejših ravneh, bodisi v povezovanju kulture, izobraževanja in gospodarstva ter tako zaobjetja dela v smeri celovitega regionalnega razvoja, bodisi virtualnega mreženja s pomočjo sodobnih IKT in konkretnega, projektnega navezovanja na znanost, razne inštitute in seveda slovenske univerze. Obstajajo seveda še druge kulturne, izobraževalne, gospodarske mreže, s katerimi bi se bilo smiselno povezati. V tej navezavi bi bili dodana vrednost kulturni oz. umetniški projekti, ki bi jih ustvarjali skupaj z znanostjo.

Vsebinsko je smiselno nadaljevati začeta področja in programske sklope, saj je ravno v njih naša prednost pred drugimi institucijami. Kulturo razumemo ne zgolj kot povezovalno silo, ki

preči razna polja delovanja, ampak kot aktivno silo ter generator evolucije in razvoja. Evolucija je mišljena kot spreminjanje človekovih lastnosti skozi zgodovino in je torej imanentna kulturi, razvoj pa je obravnavan predvsem v gospodarskem in širše socialnem smislu. Kulturno ne pomeni zgolj umetniškega ustvarjanja v katerem koli smislu, ampak tudi vse druge nivoje medsebojnega in vzajemnega delovanja in komuniciranja, kar formulira tudi pridelovanja hrane in učenje samooskrbe, vključevanje deprivilegiranih slojev prebivalstva, delo z otroki, mladino in starejšimi občankami in občani, pritegovanje drugih etničnih skupin in narodnostnih manjšin.

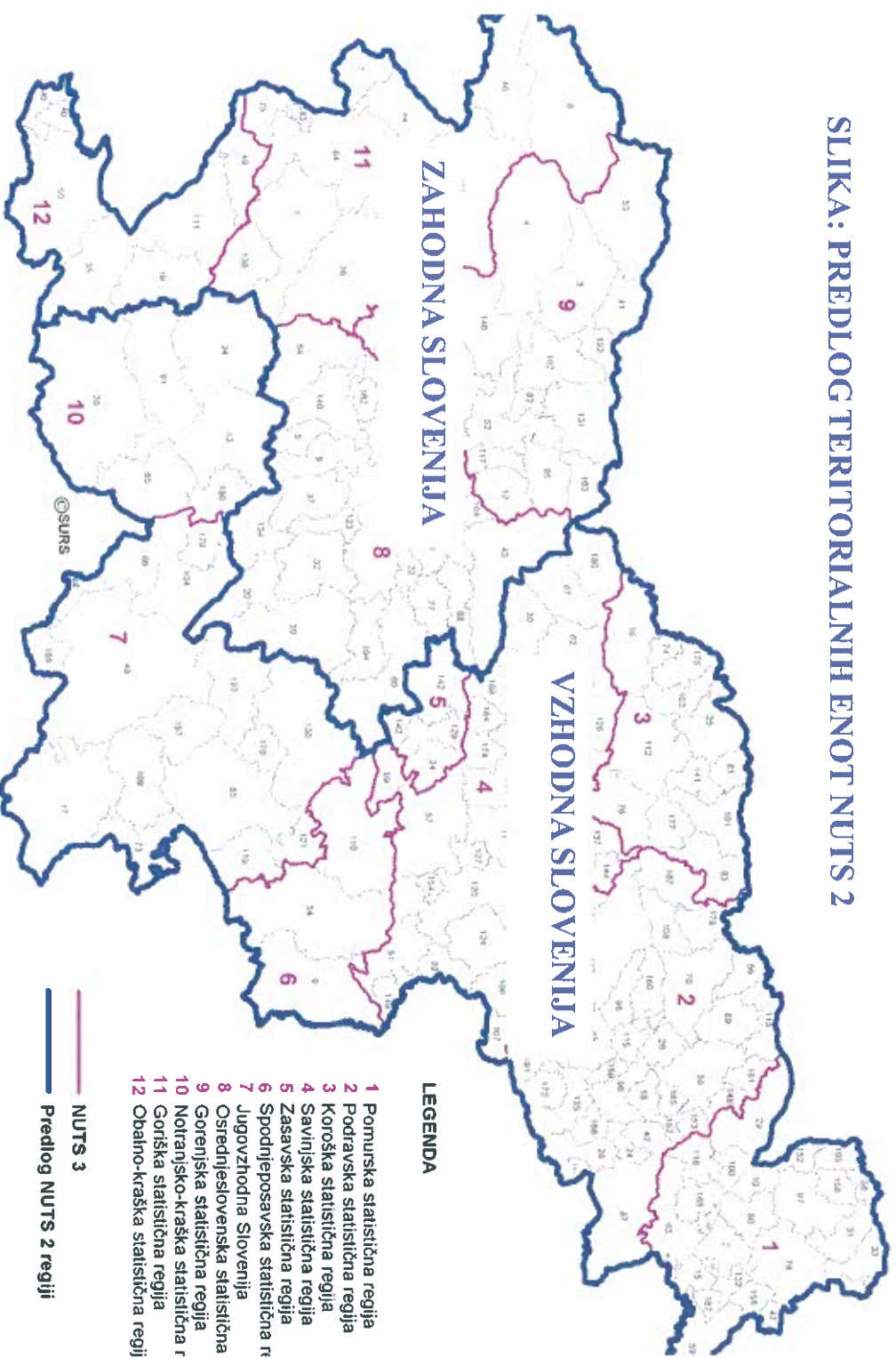
Formalno bi bilo smiselno nadaljevati sodelovanje v vseh mrežah, v katerih smo, sčasoma pa tudi determinirati njihov pomen in učinke. Na podlagi teh bi se odločili, kjer sodelovanje še okrepiti, kje ga zmanjšati, kje ukiniti in kje nemara nadgraditi ali celo ustanoviti novo omrežje. Gledati bi bilo treba na posredne in neposredne rezultate, ki jih prinašajo, denimo pridobivanje projektov in posledično financiranj dejavnosti, konceptualnih poudarkov, delujočih projektov in programov, vključenih oseb, aktivnosti institucije. S tem bi bilo možno natančneje določiti fokus(e) in opredeliti cilje institucije, kot je bila ena od opcij agencija za mednarodno promocijo slovenske kulture in umetnosti ipd.

V zdajšnjem trenutku je namreč težko definirati formalni okvir institucije, saj je evidentno, da gre za preplet velikega števila raznih dejavnosti, od organizacijskih in vsebinskih zavez do posredništva in zlasti podpore pri pripravi in izvedbi programov in projektov drugih institucij in organizacij oz. koprodukcij in – v najmanjši meri – lastnih produkcij. Ker se aktivnosti zavoda MARIBOR 2012 odvijajo predvsem po notranjih kanalih, ko kakor neka 'nadinstitucija' skrbi za čim bolj uspešno izvedbo projekta EPK 2012, največjega kulturnega projekta ne samo v Sloveniji, ampak tudi v Evropi in svetu, se navzven – v spremenjenih okoliščinah, ki jih prinaša leto 2013 – lahko kaže kot sama sebi namen, ko ne bo več tista, ki razdeljuje sredstva.

Zato je nujno čim prej z namenom vzpostavitve avtonomne tvorbe določiti prioritete, ki bodo sedanje interne kanale, namenjene distribuciji denarja in nato nadzoru med sodelujočimi v projektu EPK 2012, odprle aktivnemu delovanju, pripravi lastnih programov in projektov in kohabitiranju z drugimi institucijami in organizacijami v Mariboru, regiji,

Sloveniji, Evropi in svetu. V vsakem primeru je treba izhajati iz institucije s predznakom mednarodno in nadaljevati začeto evropskost kot prednost, izjemnost in odličnost, kot dodano vrednost. V povezavi s posameznimi aktivnostmi se konkretizirajo vsebine in načini dela, sodelovanja in vključevanja tako drugih institucij in organizacij kakor tudi zavoda MARIBOR 2012 v določene programe in projekte ter povezave in mreže. Vloga zavoda bi tako bila – odvisno od situacije – najmanj dvojna: kot neke transinstitucije, ki povezuje druge na lokalnem, regijskem, nacionalnem in internacionalnem nivoju, in kot institucije, ki izvaja lastne projekte v javno dobro, ker jih drugi ne; z obojim uresničuje zadane cilje.

SLIKA: PREDLOG TERITORIALNIH ENOT NUTS 2

12.4 REGIONALNI RAZVOJ

Koncentracija gospodarskih dejavnosti in prebivalstva le na nekaterih območjih sta v preteklosti povzročila različne pogoje za življenje in delo (razlike v prostorski razporeditvi delovnih mest, stopnji brezposelnosti, v izobrazbeni strukturi prebivalstva), neustrezno prometno povezanost med regijami in neenakomerno dostopnost do družbene infrastrukture znotraj regij. Problemi so še posebej izraziti v strukturno zaostalih in ekonomsko-razvojno šibkih območjih s pretežno agrarno usmeritvijo, v območjih z demografskimi problemi, z nizkim dohodkom na prebivalca, v ekonomsko in socialno nestabilnih območjih. S pristopom Slovenije k EU so se tovrstni strukturni problemi jasno pokazali in na nekaterih področjih še poglobili.

Preglednica 3: Osnovni statistični podatki in socio-ekonomski kazalci za kohezijski regiji in za Slovenijo

KAZALCI	Zahodna ¹⁾ Slovenija	Vzhodna ²⁾ Slovenija	Slovenija
Površina (v km ²)	8.061	12.212	20.273
Število prebivalcev; leto 2005 (30. 6.)	921.945	1.079.169	2.001.114
BDP po kupni moči (v mio PPS - standardih kupne moči); leto 2003	18.288	14.705	32.993
BDP na prebivalca po kupni moči (v PPS – standardih kupne moči); leto 2003	19.952	13.619	16.527
BDP na prebivalca po kupni moči (v %; EU-25=100); leto 2003	91,7	62,6	76,0
Stopnja zaposlenosti; 2003-2005, v %	55,7	53,4	54,5
Stopnja zaposlenosti; 2005, v %	56,7	54,3	55,4
Delež zaposlenih v storitvenih dejavnostih (G do O) ³⁾ (v % med vsemi zaposlenimi v posamezni teritorialni enoti) leto 2005	61,1	46,8	53,5
Povprečno število let šolanja; leto 2005 ⁴⁾	11,36	10,66	10,98

Indeks staranja; 2003-2005 (na stanje 30. 6. vsakega leta)	106,1	103,6	104,7
Brezposelnost (v %); leto 2005	5,3	7,6	6,5
Delež mladih med brezposelnimi (v %); leto 2005; mladi do 25 let	25,1	26,4	25,9
Delež brezposelnih s 1. in 2. stopnjo ⁵⁾ izobrazbe med vsemi brezposelnimi (v %); leto 2005	20,6	26,5	24,3
Delež žensk med brezposelnimi (v %); leto 2005	45,9	51,8	49,6
Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu (v letih), 1999-2003	77,6	75,1	76,2
Priključki na javno kanalizacijo; leto 2002; v % ⁶⁾	60,4	41,0	49,9
Delež območij Natura 2000; v %	38,4	33,6	35,5
Sintezni kazalec razvitosti: Indeks razvojne ogroženosti ⁷⁾	73,0	127,0	100,0

1) Zahodna Slovenija: Gorenjska, Goriška, Obalno-Kraška, Osrednjeslovenska (vse NUTS 3)

2) Vzhodna Slovenija: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Zasavska, Spodnjeposavska, Notranjsko-Kraška (vse NUTS 3)

3) Klasifikacija dejavnosti NACE, delovno aktivno prebivalstvo

4) Vir: SURS, izračun je ocena na podlagi Ankete o delovni sili in ponderjev, izračunanih iz podatkov Popisa 2002.

5) Nedokončana oz. končana osnovna šola.

6) Podatek iz Popisa 2002

7) Indeks razvojne ogroženosti je sintezni kazalec, izračunan iz kazalcev gospodarske razvitosti, trga dela, prebivalstva, izobrazbe in okolja za 12 razvojnih regij

Viri:

- SURS

- Za vse podatke iz področja trga dela je vir Ankete o delovni sili.

- Eurostat, New Cronos za BDP (stanje 19. 10. 2006).

Problemi se koncentrirajo v kohezijski regiji Vzhodna Slovenija, ki je po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2002 dosegala le 62,6 % povprečne ravni razvitosti EU-25, v manjši meri pa so prisotni tudi v kohezijski regiji Zahodna Slovenija«, ki je v tem letu dosegala 91,7 % povprečne ravni razvitosti EU-25.

Vzhodna kohezijska regija zajema večji del Slovenije (več kot 60 %) in večino prebivalstva (54 %), vendar samo 43 % bruto državnega proizvoda (BDP) po kupni moči. Pri primerjavi BDP po kupni moči na prebivalca s povprečjem Evropske skupnosti, všteti vseh 25 držav (EU-25=100), ki znaša za celotno Slovenijo 74,5 %, je ta delež v Zahodni Sloveniji 89,3 % (oz. skoraj 120 % v primerjavi s skupnim povprečjem), v Vzhodni pa samo 62 % (oz. 83,2 % v primerjavi s skupnim povprečjem). Prav tako je občutna razlika v razvitosti pri zaposlenosti. Delež zaposlenih v storitvenih dejavnostih med vsemi zaposlenimi v posamezni teritorialni enoti je v Sloveniji 52,8 %, od tega v Zahodni koheziji 60,9 % in v Vzhodni le 45,8 %. In če je slovensko povprečje brezposelnosti 6,5 %, je to v Vzhodni regiji kar 7,4 %, v Zahodni pa 5,5 %, pri deležu brezposelnosti mladih pa je na vzhodu 30 % in na zahodu 26,4 %, slovensko povprečje je 28,6 %. Tudi v primerjavi brezposelnosti žensk, ki je v državi 49,6 %, se ta delež v

Vzhodni koheziji dvigne na kar 51,8 %, medtem ko je v Zahodni 46,2 %. Ko povzamemo, da je delež prebivalstva v območjih s posebnimi razvojnimi problemi v Sloveniji 49,5 %, in od tega zgolj 9 % na zahodu in kar 84 % (!), je zaključek, da v vzhodni Sloveniji ljudje v povprečju živijo za 3 leta manj kot na zahodu zgolj logična posledica in zaključek te statistike, ki razgalja neenakomeren, diskriminatoren in neodgovoren razvoj naše države v zadnjih petnajstih letih od njene samostojnosti.

Preglednica 4: Indeks razvojne ogroženosti

Razvojne regije (NUTS-3) in kohezijski regiji (NUTS-2)*	Indeks (Indeks, SLO = 100)
VZHODNA SLOVENIJA	127,0
v tem	
POMURSKA	159,5
NOTRANJSKO-KRAŠKA	127,0
PODRAVSKA	116,8
SPODNJEPOSavska	116,8
ZASAVSKA	113,9
KOROŠKA	103,9
JUGOVZH. SLOVENIJA	101,7
SAVINJSKA	92,3
ZAHODNA SLOVENIJA	73,0
v tem	
GORIŠKA	93,8
GORENJSKA	83,1
OBALNO-KRAŠKA	82,4
OSREDNJSLOVENSka	8,7

ir: SVLR

* predlog, ki ga je Slovenija v novembru 2005 posredovala v notifikacijo Evropski komisiji

Pri usmerjanju sredstev v manj razvita območja uporablja regionalna politika sintezni kazalec, indeks razvojne ogroženosti (glej preglednico 2), ki se izračunava za 12 razvojnih regij (NUTS-3) in obe kohezijski regiji.¹

Izračun indeksa razvojne ogroženosti kaže na bistveno boljši položaj regij znotraj Zahodne Slovenije, kjer še posebej izstopa Osrednjeslovenska razvojna regija. V Vzhodni Sloveniji so vrednosti indeksa razvojne ogroženosti višje, najvišja v Pomurju, ki je tudi po kazalcu BDP na prebivalca po kupni moči najmanj razvita slovenska regija ravni NUTS-3. Neugoden relativni položaj Pomurja odraža tudi dinamika tega kazalca. Razmerje med najmanj razvito Pomursko

¹

Indeks razvojne ogroženosti je izračunan z utežitvijo kazalcev gospodarske razvitosti (BDP na prebivalca, bruto osnova za dohodnino na prebivalca, število delovnih mest na delovno aktivno prebivalstvo v regiji in bruto dodana vrednost gospodarskih družb na zaposlenega), trga dela (stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja registrirane zaposlenosti), prebivalstva (indeks staranja prebivalstva), izobrazbe (povprečno število let šolanja) in okolja (delež prebivalstva, priključenega na javno kanalizacijo, delež površine območij Natura 2000 in kazalec poseljenosti).

regijo in najbolj razvito Osrednjeslovensko regijo se je med letoma 2000 in 2003 povečalo z 1:1,969 na 1:2,095. Koeficient variacije za leto 2002, izračunan iz podatkov o BDP 12 razvojnih regij NUTS-3, znaša 24,5 za leto 2003 pa 26,3.

Ključna problematika

Na ravni NUTS-3 so razlike med posameznimi regijami in razvojni problemi najbolj izraziti na naslednjih področjih:

- **Gospodarske razmere ter opremljenost z ekonomsko infrastrukturo:** tu izstopata Osrednjeslovenska ter Obalno-Kraška regija, v katerih je bruto domači proizvod na prebivalca merjen v SKM nad slovenskim povprečjem, drugje je nižji. Tudi delež terciarnega sektorja je višji od 70 % le v teh dveh regijah, v drugih je sekundarni sektor še vedno pomemben, še posebej v Koroški in Zasavski regiji, kjer je več kot 50 % zaposlenih v sekundarnem sektorju. Sorazmerno velik delež kmetijstva imajo še vedno Pomurska in Spodnjeposavska regija (več kot 10 % vseh zaposlenih). Po deležu zaposlenih v panogah, temelječih na znanju, izstopajo Osrednjeslovenska, Obalno-Kraška regija in Jugovzhodna Slovenija. Delež je izredno nizek v Pomurski in Spodnjeposavski regiji. Podobno je tudi z deležem zaposlenih v inovativnih podjetjih, kjer izstopata Savinjska in Zasavska regija. V zadnjih treh letih je **število delovnih mest** najbolj poraslo v Osrednjeslovenski regiji in v Jugovzhodni Sloveniji, najbolj pa upadlo v Zasavski in Spodnjeposavski regiji. Po številu poslovnih subjektov na 1000 prebivalcev izstopata Osrednjeslovenska in Obalno-Kraška regija, medtem ko je stanje najslabše v Zasavski in Pomurski regiji. Regije, ki zaostajajo v razvoju, so praviloma tudi slabše opremljene s komunalno opremljenimi zemljišči za razvoj poslovnih con, podjetniškimi inkubatorji, tehnološkimi centri in ostalo ekonomsko infrastrukturo, ki je pogoj za pritegnitev investicij in hitrejši razvoj podjetništva. Podjetja v teh regijah so premalo inovativna, značilno je nepoznavanje svetovnih trendov, pomanjkanje trženjskih in organizacijskih znanj ter nekooperativnost (premalo sodelujejo z drugimi podjetji, skromno pa je tudi sodelovanje z izobraževalnimi in raziskovalnimi organizacijami), kar je pogosto povezano tudi z neustrezno kadrovsko strukturo v podjetjih.
- **Človeški kapital in opremljenost z izobraževalno infrastrukturo:** na področju brezposelnosti se je v letu 2004 v vseh regijah povečal delež iskalcev prve zaposlitve

med brezposelnimi, visok pa je tudi delež dolgotrajno brezposelnih, ki v vseh regijah presega 45 % brezposelnih oseb. Izstopata Goriška in Osrednjeslovenska regija, visoke stopnje registrirane brezposelnosti beležimo v Pomurski, Zasavski, Savinjski, Spodnjeposavski, Podravski in Koroški regiji. Po deležu mladih med brezposelnimi negativno izstopajo Pomurska, Savinjska in Zasavska regija, kjer je delež več kot 25 %. Delež zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo je nadpovprečen le v Osrednjeslovenski in Obalno-Kraški regiji. V pozitivno smer z deležem študentov v generaciji močno odstopajo Osrednjeslovenska, Obalno-Kraška, Gorenjska in Goriška regija, slabše pa je v Pomurski in Spodnjeposavski regiji. Težava je tudi v begu možganov, saj izobraženci ostajajo v univerzitetnih središčih (predvsem v Ljubljani), kjer imajo boljše možnosti za nadaljnji razvoj. Regijska središča v manj razvitih regijah so slabo opremljena z izobraževalno infrastrukturo, še posebej z višje in visokošolskimi izobraževalnimi središči, ki so koncentrirana predvsem v Osrednjeslovenski, Podravski in Obalno-Kraški regiji. In prav regijska izobraževalna središča bi lahko najbolje povezala povpraševanje in ponudbo na trgu dela, skladno s potrebami konkretnega gospodarstva v regiji. Velike razlike so tudi v prisotnosti znanstveno raziskovalnih organizacij, ki so večinoma locirane v Osrednjeslovenski regiji.

- **Stanje okolja in okoljska infrastruktura:** Med regijami so precejšnje razlike v onesnaženosti okolja. V pozitivnem smislu izstopajo Jugovzhodna Slovenija, Goriška, Gorenjska in Koroška statistična regija, medtem ko je najslabše ocenjeno stanje v Pomurski, Podravski, Spodnjeposavski in Osrednjeslovenski regiji. Po deležu prebivalstva, priključenega na vodovodno omrežje, daleč najbolj zaostaja Koroška regija (71,3 %), sledita Pomurje (81,7 %) in Savinjska regija (84,9 %). V najbolj razvitih Osrednjeslovenski in Obalno-Kraški regiji je ta podatek nad 96 %. Trenutno se kar 20-40 % načrpane vode zaradi slabše kakovosti vodovodnih cevi izgubi, kar predstavlja 15 % delež materialnih stroškov vodovoda. Poleg tega je velika večina vaških vodovodov neustrezno grajenih in lahko predstavljajo veliko zdravstveno tveganje za prebivalce. Večina vodovodov deluje tudi brez rezervnih vodnih virov, kar predstavlja tveganje v primeru nenadnega onesnaženja ali izpada sistema. Priključenost prebivalstva na kanalizacijsko omrežje je v Pomurju le 33,1-odstotna, v Jugovzhodni Sloveniji 39,3-odstotna in v Savinjski regiji 39,4-odstotna. Najvišje deleže beležimo v Osrednjeslovenski regiji (66,2 %), Zasavju (63,5 %) in v Obalno-Kraški regiji (59,5 %).

Delež prebivalcev, ki uporabljajo storitve javnega odvoza komunalnih odpadkov je najnižji (pod 90 %) na Koroškem, v Savinjski in Obalno-Kraški regiji. Na prebivalca zberejo največ komunalnih odpadkov v Notranjsko-Kraški regiji (459 kg) in najmanj v Podravju (194 kg).

- **Prometna infrastruktura:** Predvsem je slaba medregijska prometna povezanost. Manj razvite in v splošnem bolj periferne slovenske regije imajo slabši dostop do magistralnih infrastrukturnih omrežij, ob tem pa obsežno reliefno pogojeno razvejano lokalno infrastrukturo, predvsem cestno omrežje.
- **Javna infrastruktura v območjih s posebnimi naravovarstvenimi režimi:** Večji kompleksi območij Natura 2000 so pretežno v bolj perifernih oz. demografsko ogroženih regijah, v regijah z manjšo gostoto prebivalcev, izstopajo Notranjsko–Kraška, Jugovzhodna Slovenija in Goriška. Značilnost teh območij je velik razvojni potencial, ki pa ga je mogoče izkoristiti le z ustreznimi vlaganji. Potrebna je hitrejša priprava upravljavskih načrtov za območja Natura 2000, zagotovitev pogojev za delovanje upravljavskih institucij ter izgradnja komunikacij in javne turistične infrastrukture v območjih s posebnimi naravovarstvenimi režimi.
- **Obmejni vidik:** Osamosvojitve Slovenije je z vzpostavitvijo slovensko-hrvaške meje prinesla podaljšanje njene mejne črte, kar je na teh območjih odprlo tudi številne nove probleme. Medtem ko se je z vključitvijo v EU problem mej z Avstrijo, Italijo in deloma z Madžarsko omilil (EU kot skupni gospodarski prostor), pa se je ob vstopu v EU meja s Hrvaško ohranila in nadzor na njej se je še okrepil. Na zunanji meji EU se uveljavlja namreč strožji schengenski režim. Ker so bila obmejna območja že pred osamosvojitvijo manj razvita in funkcionalno navezana na mesta na hrvaški strani (Zagreb, Varaždin, Čakovec, Karlovac) so se obstoječim težavam pridružili negativni učinki novo nastale meje, kot so npr. problemi prekomejnega zaposlovanja prebivalstva. Posledično postajajo ta območja vse bolj prazna, prebivalstvo se razseljuje, delež starejšega prebivalstva pa narašča.

Financiranje

Glede na programske usmeritve 'nadaljnega' zavoda Maribor 2012 bi bilo treba določiti tudi možnosti financiranja, ki so povezani ravno s pravnim statusom (javni zavod, zavod ali kaj tretjega), z ustanovitelji (javni ali/in zasebni, domači ali/in tuji) in strateškimi usmeritvami (kulturno, znanstveno, izobraževalno, športno, gospodarsko, turistično ipd.), če je vsaj v nekem smislu jasno, da to mora biti institucija mednarodnih ambicij in sodobnega značaja. Gotovo bi bila najbolj generična glede na sedanje stanje interdisciplinarnost na ustvarjalnih področjih, pri čemer se lahko katero od njih bolj razvije v odvisnosti od trenutne situacije oz. projekta, in katero postane podobno manjše, skladno tudi s trenutnimi finančnimi možnostmi in realnostmi širše situacije.

13. NEPOVRATNA SREDSTVA EU

Glede na dosedanje izkušnje in strateške usmeritve Zavoda se je v okviru alternativnih virov financiranja smiselno odločneje usmeriti v iskanje teh v okviru programov in projektov, katerih financiranje omogoča Evropska unija. Sprva je priporočljivo, da so tovrstni viri alternativni, srednje in dolgoročno pa bi bilo smiselno, da dosežejo od 40 do 60 % virov financiranja Zavoda. Pridobivanje virov iz sredstev Evropske unije in posledično izvajanje projektov nima samo finančnih učinkov, temveč vzporedno tudi številne druge – omogočajo:

- pozicioniranje Zavoda v mestu, državi in širše v regiji;
- postopno širitev delovanja po vsebinah;
- pridobivanje novih znanj;
- večanje kompetenc in menedžerskih sposobnosti zaposlenih;
- širjenje partnerske mreže v Evropi;
- poglobljanje sodelovanja z deležniki v mestu in širše;
- itd.

Evropska unija uresničuje svoje politike med drugim tudi s sofinanciranjem projektov, ki ga izvaja v preko 450 različnih programih, namenjenih različnim sektorjem in organizacijskim oblikam prejemnikov subvencij. Programi so lahko sektorski za uresničevanje točno določenih politik (npr. kultura in mediji, izobraževanje in usposabljanje, okolje, širitev ipd.) lahko pa so horizontalni, preko katerih se izvajajo vsebine širšega pomena in vključujejo različne sektorske politike. Ne glede na to je treba v organizaciji celostno, organizirano in s postopnimi koraki pristopiti k izrabi teh finančnih virov.

Preglednica 5: Primeri programov, ki se izvajajo po različnih sektorskih politikah

Kultura in mediji
FOUNDATION FOR THE DIALOGUE BETWEEN CULTURES
CULTURE 2007-2013
ENPI – EUROPEAN NEIGHBOURHOOD AND PARTNERSHIP INSTRUMENT
EUROPE FOR CITIZENS
EUROPEAN ECONOMIC AREA GRANTS
INVESTING IN PEOPLE
IPA – 1.1 STRENGTHENING OF CIVIL SOCIETY DIALOGUE
LLP – LIFELONG LEARNING PROGRAMME
YOUTH IN ACTION
Izobraževanje in usposabljanje
FOUNDATION FOR THE DIALOGUE BETWEEN CULTURES
ENPI – INTERREGIONAL PROGRAMME
EURES
EUROMED – YOUTH IV
INTERCULTURAL CITIES
INVESTING IN PEOPLE
IPA – 4 HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT
LLP – LIFELONG LEARNING PROGRAMME
YOUTH IN ACTION

Vir: Zavod Maribor 2012. www.europa.eu, 15. 3. 2012.

Preglednica 6: *050101 – Programi v kulturi in mediji, leto 2012

050101	Programi v kulturi in mediji v EUR	119.401.039
05010101	Investicije na področju kulture	9.501.767
05010102	Kulturni programi posebnih skupin	3.150.063
05010103	Mediji in AV kultura	12.342.738
05010104	Mednarodno sodelovanje	1.356.873
05010105	Slovenski jezik, založništvo in knjižničarstvo	15.457.623
05010106	Socialne pravice in nagrade	4.659.314

Vir: www.europa.eu, 17. 10. 2011.

ZAKLJUČEK

Razlogov, čemu ohraniti Zavod aktiven in funkcionalen tudi po zaključku projekta »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture« je mnogo več kot potencialnih protiargumentov.

Najpomembnejši razlogi za preoblikovanje zavoda:

V okviru projekta se je vzpostavila **homogena ekipa strokovnjakov** tako s programskega kot tudi z organizacijskega področja, ki tvori potencial za nadaljevanje zgodbe, začete v okviru »MARIBOR 2012 – Evropska prestolnica kulture«. Strateški načrt temelji na nadaljnjem razvoju programov, s katerimi se nadaljuje tudi po EPK, novih programih, kakovostnem povezovanju kulturne ponudbe, promociji in razvoju kulture v regiji.

»STIČIŠČE - KULTURREG« bo skupaj s strokovnjaki, ki ga tvorijo, s pripravljalnimi aktivnostmi in seveda tudi s samo izvedbo postal prepoznaven subjekt, ki bo dokazal svoje sposobnosti in se v **lokalnem in mednarodnem kulturnem okolju** pokazal kot **ena vodilnih organizacij** s tega področja v Sloveniji.

S pripravo in izvedbo »MARIBOR 2012 – Evropsko prestolnico kulture« se tkejo lokalne in **mednarodne povezave** z institucijami in posamezniki, ki delujejo na področju kulture. Te povezave predstavljajo izjemen socialni kapital, ki je izredno pomemben predvsem za nadaljnje sodelovanje.

Strokovnjaki, inštitucija, v kateri delujejo, in pridobljen socialni kapital skupaj z ustvarjenimi referencami sedanjega zavoda predstavljajo pravi potencial za nadaljevanje razvoja in promocije kulture v regiji.

Vzhodno kohezijska regija bo preko institucije STIČIŠČE - KULTURREG povezala in izkoristila potenciale, kultura pa bo prepoznana kot gonilo širšega razvoja v regiji. Zato predlagamo ustanovitelju in vsem načrtovalcem razvoja v RS, da s svojo dejavnostjo omogočijo, da bo EPK 2012 prerasel v pomemben dejavnik razvoja Vzhodne kohezijske regije.

EPK Maribor 2012 – korak k mestu ustvarjalnosti (mag. Franci Pivec)

Mesto ustvarjalnosti

Glede spodbujanja ustvarjalnosti, ki je bistveno gonilo razvoja, obstajajo mnoge napačne predstave od popolnega fatalizma do pretencioznega zidanja inkubatorjev ali kar znanstvenih mest. To smo lahko zasledovali v slovenskih diskusijah o načrtovanju naše Silicon Walley. EPK je poleg ostalega tudi priložnost za praktični preizkus pospeševanja ustvarjalnosti s koncentracijo ljudi in sredstev in te izkušnje nikakor ne smemo prezreti.

Ustvarjalnost je že desetletja predmet skrbnega proučevanja in eksperimentiranja na individualni in na družbeni ravni, zato je vse bolj jasno, kaj jo spodbuja in kaj zavira. V prostoru je razporejena zelo neenakomerno in ni težko pokazati na mesta, kjer je poudarjeno prisotna. Richard Florida je razvil metodologijo izračunavanja "indeksa vitalnosti", ki vedno bolj fokusira "kreativni razred" in "kreativna mesta". To je mnoge navedlo, da so zastavili aktivno razvojno strategijo v smeri povezovanja in koncentracije faktorjev ustvarjalnosti. Mreže s podobnim imenom "creative cities" se pojavljajo v mnogih svetovnih regijah in tovrsten srednjeevropski projekt se je nedavno predstavil tudi v Mariboru, ki pa za razliko od Ljubljane ni njegov član.

EU je v letošnjem letu začela uresničevati okvirni program "Kreativna Evropa", ki ga vodita DGEC in EACEA ter bo zanj do 2020 namenila 1,6 mrd evrov. O tem izčrpno govori dokument Regulation of the European Parliament and the Council establishing a Creative Europe Framework Programme (SEC 1399 final). Ocenjujem, da je izkušnja z EPK idealno izhodišče za vključitev v ta program.

Kultura in "Vzhodna kohezija"

V Sloveniji se vsako leto zvrsti več sto festivalov, vendar le-ti bolj delijo kot pa povezujejo kulturni prostor. Prevlada partikularizma se pokaže, ko bi morali preskočiti z ravni posamičnih projektov na raven regijskega ali državnega programiranja. Čeprav predpisani, so lokalni in nacionalni program kulture opešali, obležali v predalih, zadnje čase jih pa sploh ni več. To je izraz nemoči oblikovanja kulturne politike in ukinitve ministrstva za kulturo je bil le

še milostni strel v organizem, ki ni deloval za namen svoje ustanovitve, ampak je le ekvilibiral med pritiski parcialnih interesov. Manjka kulturnih strategov tipa Rudi Šeligo.

Zaradi navedenega se mi zdi ambicija kulture, da bi povezala izmišljeno "Vzhodno kohezijo" strahotno zahtevna. EPK je gotovo neka izkušnja v tem pogledu, vendar je potrebna zelo iskrena evaluacija, ali je partnerstvo šestih mest res prineslo nek nov koncept v slovensko kulturo? Od osamosvojitve sem je jasno, da politika noče regionalizacije, zato ne bo podprla realnega oblikovanja "Vzhodne kohezije" kot "druge Slovenije". Je kultura sposobna in pripravljena razkrinkati sprenevedanje slovenske politike pred EU glede vloge regij? EU ponuja zanimive programe za krepitev regionalnega povezovanja. Toda projekt mora zrasti od spodaj navzgor in vse je odvisno od tega, ali so partnerska mesta pripravljena nadaljevati zgodbo EPK, kar konkretno pomeni, da bi še pred iztekom EPK položila na mizo svoje lokalne programe kulture in jih prepletla s trajnimi oblikami sodelovanja.

Koristilo bi, če bi se podrobno seznanili s projektom nadaljevanja EPK RUHR 2010, ki je glede vpliva na splošni razvoj najbolj poučen. Verjetno bi bili pripravljene predstaviti svoj pristop vodstvom naših partnerskih mest, če bi takšno konferenco dobro pripravili.

Prekomejno delovanje

Interes tujcev za EPK Maribor2012 je presegel vsa pričakovanja – kultura v resnici "premika gore". Katastrofalna zmota bi bila, če bi se v prihodnje spet zaprli v svoj kurnik. EPK mora skrbno zbrati vse niti, ki so se spredle z mednarodnim prostorom in jih ojačati z osebnimi navezami. Klobčič mora nastati še pred iztekom EPK, ker naslednje leto bodo pogledi že usmerjeni drugam.

Ocenjujem, da je mreža stikov najgostejša v srednje-evropskem prostoru, v katerem se bo v dvajsetih letih zgodilo skupaj kar deset EPK. Manjka organizacija, ki bi jih povezala in na ta način latentno "mitteleuropo" izpostavila kot realno kulturno entiteto. To bi Slovenci naredili lažje od Avstrijcev, ki jih bremeni "habsburgiensis rediviva". Če pri "Vzhodni koheziji" ni računati z naklonjenostjo vlade, pa bi morda "srednjeevropski kulturni trikotnik" ob splošnem pomanjkanju zunanjepolitičnih idej celo podprla?

Odklop kvazi-nevladnih organizacij (QNGO)

Vsaka misel o nadaljevanju koncepta EPK je iluzija, če bo v službi skupin, ki se ne oblikujejo iz kreativnih pobud, ampak za prisvajanje javnega denarja. QNGO je huda bolezen EU, ki je kriva, da od milijardnih vložkov ni vidnih premikov pri oblikovanju evropske kulturne javnosti. Evaluacija izvedbe programa EPK bi morala pokazati na takšne organizacije, saj bi bilo zelo presenetljivo, da smo se jim izognili. Z njimi v nahrbtniku pa ne pridemo več nikamor.

LITERATURA IN VIRI

1. Dolinar, Franc M. [et al.]. 2011. *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija.
2. European Communities. 2009. *European Capitals of Culture, the road to success, from 1985 to 2010*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
3. Kline, Miro M. [et al.]. 2011. *Vizija marketinga in komuniciranja Evropske prestolnice kulture Maribor2012*. Maribor: Marketing EPK.
4. Žilič Fišer, Suzana [et al.]. 2012. *Letno poročilo »MARIBOR 2012 – EPK«*. Maribor: EPK.
5. European Commission, Culture. <http://ec.europa.eu/culture> (3. 10. 2011).
6. European Commission, Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (3. 10. 2011).
7. Evropska unija. www.europa.eu (22. 2. 2012).
8. Graz 2003, Cultural Capital of Europe. <http://www.graz03.at/> (3. 10. 2011).
9. Krakow Post. <http://www.krakowpost.com/> (3. 10. 2011).
10. Linz 2009, European Capital of Culture. <http://www.linz09.at> (3. 10. 2011).
11. Liverpool, European Capital of Culture. <http://www.liverpool08.com/> (3. 10. 2011).
12. Maribor, Pohorje. <http://maribor-pohorje.si> (22. 2. 2012).
13. Pecs, European Capital of Culture. <http://www.pecs2010.hu/> (3. 10. 2011).
14. RS MZK, Osnutek – Nacionalni program za kulturo 2012-2015. November 2011. [http://www.arhiv.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/aktualno/2011/Osnutek_NPK_november_2011 .pdf](http://www.arhiv.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/aktualno/2011/Osnutek_NPK_november_2011.pdf) (28. 5. 2012).
15. Statistični urad RS. www.stat.si (22. 2. 2012).
16. Ostalo: Lastni. 2011-2012. Maribor: EPK.

Pripravili:

Dr. Suzana Žilič Fišer
Mitja Čander
Staš Ravter
Marina Kunej
Peter Tomaž Dobrila
Rudolf Moge
Mag. Franci Pivec